

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár, Budapest

1

1992
32. évf.

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS
Medical Librarian

1992. 32. évf. 1. sz.

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS
INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR
Budapest

Szerkesztő:

dr. BENDA Mária
dr. KOLTAY Tibor

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Információs Intézet és
Könyvtár, Könyvtárhálózati és Módszertani osztály
Budapest, VIII. Szentkirályi u. 21.
1444 Budapest, Pf. 278.

Számunk munkatársai:

BALOGH Ildikó, az Országos Traumatológiai Intézet Orvosi könyvtárának vezetője, Budapest; dr. BENDA Mária, az OIK szaktanácsadója, Budapest; FREISINGER Jenő, az OIK főmunkatársa, Budapest; ISÉPY Dezső, az Újpesti Kórház-Rendelőintézet orvosi könyvtárosa, Budapest; HORVÁTH Attiláné, a Bács-Kiskun megyei Kórház-Rendelőintézet Orvosi könyvtárának vezetője, Kecskemét; KOVÁCS (D) Katalin, az Országos Széchényi Könyvtár főmunkatársa, Budapest; RÓZSÁNÉ dr. VASAS Livia, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi könyvtárának igazgatója, Budapest; TÓVÁRINÉ VÁGÓ Veronika, a Fővárosi Önkormányzat Péterfy Sándor utcai kórház Orvosi könyvtárának vezetője, Budapest.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó:

dr. Fedinecz Sándor

Készült:

az Országos Orvostudományi Információs Intézet és
Könyvtár Soksorozító osztályán

Felelős vezető:

Selmeci Nándor

TARTALOM

FREISINGER Jenő: Nem csak diagnózis. Analízis az analitikus leírásról	7
---	---

Orvostörténelem

RÓZSÁNÉ VASAS Livia: Néhány adat a Budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karának Könyvtáráról	18
---	----

Bemutakozás

TÓVÁRINÉ VÁGÓ Veronika: A Fővárosi Önkormányzat Péterfy Sándor utcai Kórháza Orvosi Szakkönyvtáráról	29
ISÉPY Dezső: Adatok az Újpesti Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtárának működéséről	34
BALOGH Ildikó: Az Országos Traumatológiai Intézet Orvosi Könyvtára	40

Referátumok – szemlék

ALBERANI, Vilma – DE CASTRO PIETRANGELI, Paola – ROSSI MAZZA, Anna Maria: The use of grey literature in health sciences: a preliminary survey. (A szürke irodalom felhasználása az orvostudomány területén: előzetes közlemény.) (Ref. KOVÁCS (D) Katalin)	46
SEIDMAN, Ruth K.: Information-rich, knowledge-poor: the challenge of the information society. (Információbőség és ismeretszegénység: az információs társadalom kihívása) (Ref. KOVÁCS (D) Katalin)	48

PREER, Jean: Special ethics for special librarians? (Erkölcsi dilemmák és etikai alapelvek a szakkönyvtári munkában) (Ref. KOVÁCS (D) Katalin)	52
--	----

In Memoriam

dr. SZÉKELY Sándor	55
dr. LUSZTIG Gábor	59

Közlemények – hírek	62
Az OK 31. évf. (1991.) kumulált név- és tárgymutatója	65

CONTENTS

Jenő FREISINGER: Not only diagnosis. Analysis of analytical records	7
---	---

Medical History

Livia RÓZSA VASAS: Information on the Library of the Medical Faculty of the Hungarian Royal Péter Pázmány University of Sciences, Budapest	18
--	----

Presentation

Veronika TÓVÁRI VÁGÓ: The Medical Library of the Péterfy Hospital, Budapest	29
Dezso ISÉPY: The Medical Library of the Újpest Hospital, Budapest	34
Ildikó BALOGH: The Medical Library of the Institute of Traumatology, Budapest	40

Abstracts and reviews

ALBERANI, Vilma – DE CASTRO PIETRANGELI, Paola – ROSSI MAZZA, Anna Maria: The use of grey literature in health sciences: a preliminary survey. (Abstracted by Katalin (D) KOVÁCS)	46
SEIDMAN, Ruth K.: Information-rich, knowledge-poor: the challenge of the information society. (Abstracted by Katalin (D) KOVÁCS)	48
PREER, Jean: Special ethics for special librarians? (Katalin (D) KOVÁCS)	52

In Memoriam

Sándor SZÉKELY 55

Gábor LUSZTIG 59

News 62

Indices 65

NEM CSAK DIAGNÓZIS. ANALÍZIS AZ ANALÍTIKUS LEÍRÁSRÓL

Előkészületben az időszaki kiadványokban megjelent közlemények bibliográfiai leírását tartalmazó szabvány

FREISINGER Jenő

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

Jóllehet az MSZ 3424/2 magyar szabvány már 1982-ben meghatározta, hogy az időszaki kiadványok részegységeinek analitikus leírására vonatkozó előírásokat az MSZ 3429 szabvány tartalmazza, e szabvány megjelenésére módfelett sokat kellett várni. A türelem remélhetőleg ezúttal is rózsát terem az előterjesztő, a bibliográfiai szakbizottság és az MKE bibliográfiai szekciójának gyorsuló tempójú működése révén.

Az ISBD-k története immár húsz esztendőre tehető. Ez éppen annyi idő, amennyi a gondos elemző munkához elégséges. Az ISBD-k bevezetésével a leírások színvonala sem a könyvtári katalógusokban, sem a bibliográfiákban, sem a dokumentációs szolgáltatásokban nem emelkedett, sőt – ha lehet mondani – az eltérések még nagyobbak, mint valaha. ISBD-ktől függetlenül a használók érdekeit szem előtt tartva, a dokumentumhoz – az információkhoz – a könnyű hozzáférést meg lehetett teremteni. Az ISBD-k következetes alkalmazói számára az jelentett gondot, hogy a szabvány-család füzetei meglehetősen késéssel követték egymást.

A bibliográfiák szerkesztőinek különös gondot kellett munkájukra fordítaniuk, hiszen analitikus leírást csupán az általános alapelvek szellemében készíthettek.

Az MSZ 3424/1 tartalmazza ugyan a könyvekben megjelent közlemények analitikus leírására vonatkozó szabályokat, ezek azonban nem ele-

gendők ahhoz, hogy a más információhordozókon megjelent dokumentumrészletek leírhatók legyenek.

Ebben a helyzetben a bibliográfiák készítőinek zöme szembe került azzal a kérdéssel, hogy a régi vagy az új szabályok szerint járjanak-e el. E döntés azért volt felelősségteljes, mert a bibliográfiai tételek egységes szerkezetének megőrzése érdekében vállalni kellett, hogy az egyes dokumentumok leírása nem a szabvány által, hanem másként válik szabványozottá.

Egyszerű megoldást alkalmazhatott a Magyar Nemzeti Bibliográfia. Mivel a könyveket és az időszaki kiadványokban megjelent közleményeket más-más füzetben regisztrálja, az előbbieket esetében a már létező új, az utóbbiak esetében a még érvényben lévő régi szabályok szerint járt el.

Úttörő vállalkozásba kezdett a Magyar Orvosi Bibliográfia. Új szabvány hiányában is megpróbálta, hogy valamennyi bibliográfiai tételét az ISBD-k szellemében szerkessze. A Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia a könyveket az új szabvány szerint írja le, az időszaki kiadványokban megjelent közleményeket pedig – leginkább – a régi szabályoknak megfelelően. Mindegyik megoldásnak vannak előnyei meg hátrányai. Az elmentmondásokat e téren csak az új szabvány oldhatja fel. Az új szabvány előírásainak alkalmazásakor nemcsak a bibliográfiai leírások egységes szerkezetének megvalósítása a cél, hanem a bibliográfiákban mutatkozó egyéb fogyatékoságok felszámolása is.

Az MSZ új füzete vagy az MSZ 3429 – e téren még nincsen döntés – az időszaki kiadványokban megjelent közlemények bibliográfiai leírásának szabályait tartalmazza könyvtári és bibliográfiai célra. A közlemény lehet cikk, interjú, tanulmány, disszertáció, irodalmi alkotás, valamint minden olyan műfaj, ami a sajtóban előfordulhat.

Általános előírások

A leírás az adatelemek köre szerint lehet teljes és egyszerűsített, szintje szerint egyedi és összefoglaló, szerkezete szerint egylépcsős vagy többlépcsős. A leírás négy részt tartalmaz: a közlemény adatait, az összekötő

elemet, a forrásdokumentum adatait, a közlemény helyét a forrásdokumentumban.

A forrásszabályok az eddig ismerteknél kevésbé szigorúak. A közlemény adatait annak első és utolsó oldaláról, annak egészéből, a forrásdokumentumból, illetőleg külső forrásból lehet leírni. Csupán az utolsó esetből származó adato(ka)t kell szögletes zárójelben közölni. Az ISSN-t és a kelezés évének kiegészítését szögletes zárójel alkalmazása nélkül kell leírni akkor is, ha az adat külső forrásból származik.

Az adatokat általában a közlemény nyelvén kell leírni. Az információhordozóra vonatkozó közlést, a fizikai jellemzőket (terjedelemadatok) és a megjegyzéseket magyarul kell megadni.

A leírásban a nagy kezdőbetűket az adott nyelv helyesírási szabályai szerint kell alkalmazni. Valamennyi adatcsoport kezdőszava nagybetűvel irandó. A számokat a közlemény vagy a forrásdokumentum írásmódjától függően közöljük, mindig arab számmal irandó a kelezés, a számozás, a sorozati szám, az illusztrációk és a mellékletek száma, a kiadásjelzés.

A betoldásokra, a téves adat, a sajtóhiba jelölésére a már ismert módon kerül sor.

A közlemény adatai

A sajtóközleményeket a leggyakrabban több cím jellemzi. Ezek közül főcímnnek a cikk tartalmát legjobban kifejező, a tipográfiailag kiemelt vagy a közlemény nyelvének megfelelő címet tekintjük. Ha egyes rész-közleményeknek közös főcímük van, előbb a főcímet, majd a rész-közlemények címét írjuk le.

A párhuzamos címet mind az egyszerűsített, mind a teljes leírásban csak akkor kell közölni, ha a közlemény a párhuzamos cím nyelvén is tartalmaz szöveget, vagy ha a párhuzamos cím magyar nyelvű.

Az alcím és az egyéb címadat leírása is egyszerűsödött. Ezek az adatok csak akkor közlendők, ha a bibliográfia számára nélkülözhetetlen adatot

tartalmaznak (pl. szerzőségi adat, a tárgyalt személy, testület, földrajzi hely neve). Egyéb címadatként betoldható a közlemény műfajának megnevezése: [riport], [glossza], [tanulmány], [disszertáció].

A szerzőkre vonatkozó adatokat közölni kell. Ha számuk háromnál több, csak az első szerző nevét kell leírni az adatelhagyás jelölésével. A közreműködők nevét a bibliográfia céljaitól függően közöljük. Az első közreműködői adat közlése csak akkor kötelező, ha nincs szerző. Kerek zárójelben megadható a szerző munkahelye.

A szerzők és a közreműködők nevét abban a formában kell leírni, ahogy a forrás megadja. Megengedett a hiányzó névelemek pótlása, rövidítésük kiegészítése.

A közleményre vonatkozó kiadásjelzést – pl. [Másodközlés] – és az első szerzőségi adatot kötelező leírni.

A közlemény terjedelemadatát csak akkor kell közvetlenül a közlemény után közölni, ha a közleménynek önálló oldalszámozása van.

Ha egyes közlemények azonos sorozatcím alatt jelennek meg, a sorozati cím leírható. Ha a címet sorszám is követi, leírása kötelező. Sorozatcímnek tekinthető a rovatcím is.

Összekötő elem

A közlemény adatait a forrásdokumentum adataival egyezményes jel (==) vagy az In bibliográfiai kifejezés köti össze.

A forrásdokumentum adatai

Az adatcsoport első adata az időszaki kiadvány főcíme. Helyette megadható a cím rövidített formája, a besorolási cím és a kulcscím is.

Az ISSN külső forrásból is megállapítható. Ha az ISSN-t a forrásdokumentum hibásan közli, a külső forrásból származó helyes ISSN-t kell közölni, a javítás tényét kerek zárójelben megjegyezve.

A számozás és a kelezés adatait az időszaki kiadványok leírására vonatkozó szabvány szerint kell megadni.

A közlemény helye a forrásdokumentumban

A terjedelemdatok vessző után követik a számozási vagy kelezési adatokat.

Pl.: 18. évf. 4. sz. (1991. ápr.), 168-196. o.

Ha tömörített formában készül a leírás, a számokat követő elnevezést nem kell leírni.

Pl.: 18. : 4. (1991), 168-196.

A terjedelemdatokat egyébként a már ismert módon kell megadni. Egyetlen sajátosság adódik: ha a forrásdokumentum megszakításokkal közli a közlemény szövegét, az oldalszámokat vesszővel tagolva kell leírni.

Pl.: 4., 8. o.

A folytatásokban közölt közlemény leírása

Többlépcsős szerkezetben a fizikai jellemzők adatcsportjában a részközlemények számát kell megadni. A részközlemények adatait a forrásdokumentum adatai után kell külön-külön bekezdésben megadni.

Az egylépcsős szerkezetben elválnak a részközlemények cím- és szerzőségi adatai a számozási és terjedelemdatoktól. A részközleményekre vonatkozó adatokat egymástól vesszővel választjuk el.

Mint e csak a leglényegesebb kérdésekre összpontosítani kívánó, és főként az újszerű elemeket bemutatni törekvő ismertetőből kitűnik, a régebben megjelent és az új szabvány(ok) között terminológiai, szemléleti és gyakorlati ellentmondások feszülnek. A közeljövő feladata lesz ezen ellentmondások áthidalása.

Not only diagnosis. Analysis of analytical records

Jenő FREISINGER

In contrast to the book standards, the Hungarian standards for analytical records of the periodic issues have not been defined till the recent past. The absence of the latter greatly hampered the work of the bibliographers. Hungarian National Bibliography of the National Széchényi Library, however, met less obstacles, because the books and the papers published in the periodical issues were recorded separately. Hence they could apply the new standards for the books, and the existing old ones for the periodicals.

The new, but not the final version of the Hungarian standard comprises the regulations for bibliographic records of the papers published in the periodical issues (articles, interviews, asseys, theses, literary works etc.) for the library and bibliographic needs.

The present gives an overview of the general regulations of how to record the data of the publications and original documents, to determine the place of a publication in original paper or those periodically appearing in parts.

The author focuses his attention on the most important problems, mainly outlining the new elements and the contradictions in the terminology, practical questions and general approach of the old standards. Overcoming these contradictions seems to be a task for the future. The paper presents ample examples from medical literature.

PÉLDÁK

Egyedi, egylépcsős leírás

Teljes leírás

A kurrens magyar nemzeti bibliográfia rendszere / Berke Barnabásné
(Országos Széchenyi Könyvtár)

In Az Orvosi Könyvtáros ISSN 0030-6010. – 31. évf. 3. (1991), 169-186. o. – A Könyvtári Figyelő 36. évf. (1991) 5-6. számában közölt cikk rövidített változata. – 4 hivatk.

Egyszerűsített leírás

A kurrens magyar nemzeti bibliográfia rendszere / Berke Barnabásné
== Az Orv. Kvt. ISSN 0030-6010. – 31. évf. 3. (1991), 169-186. o.

Tömörített forma

A kurrens magyar nemzeti bibliográfia rendszere / Berke Barnabásné
== Az Orv. Kvt. ISSN 0030-6010. – 31. : 3. (1991), 169-186.

Konferenciaanyag egyszerűsített leírása

Beszámoló az Elektikus Pszichoterápia II. Nemzetközi Konferenciájáról : 1990. január 8-12. / Németh György == Psychiatr. Hung. ISSN 0237-7896. – 6. évf. 2. (1991), 130-132. o.

Mellékletben megjelent közlemény egyszerűsített leírása

Az alkohol okozta problémák társadalomorvosi elemzése / Simon Tamás == Med. Univ. ISSN 0133-1973. – 24. évf. 4. (1991. júl.), Aktuális oldalak mell. 62 o.

Egyedi egylépcsős leírás közös főcímmel megjelent részközleményekről

Teljes leírás

A háziállatok legjelentősebb fertőző betegségei elleni védekezés az Európai Közösség országaiban, jelenleg, és az 1992 utáni kilátások / írta Varga János (Állatorvostudományi Egyetem). 1-2. [r.]

In Magyar Állatorvosok Lapja ISSN 0025-004X. – 46. évf. 6. (1991. jún.). – 1. [r.], 333-339. o. : ill., irod. 29 tétel. – 2. [r.], 339-345. o., irod. 44 tétel

Egyszerűsített leírás, tömörített forma

A háziállatok legjelentősebb fertőző betegségei elleni védekezés az Európai Közösség országaiban, jelenleg, és az 1992 utáni kilátások / írta Varga János. 1-2. [r.] == M. Állatorv. L. ISSN 0025-004X. – 46. : 6. (1991). – 1. [r.], 333-339. – 2. [r.], 339-345.

Közös főcímmel és önálló címmel megjelent részközlemények leírása többlépcsős szerkezetben

Teljes leírás

Biológiai markerek vizsgálata krónikus alkoholizmusban / Kálmán János, Rimanóczi Ágnes, Szekeres György, Boda Krisztina, Janka Zoltán ([mind] Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem)

In Ideggyógyászati Szemle ISSN 0019-1442. – 44. évf. 7. sz. (1991)

1. [r.], Trombocita monoamino oxidáz-B aktivitás és szíalsav tartalom. – 303-309. o. : ill. – Bibliogr. 309. o.

2. [r.], Limfociták β -advennerg-receptor működése. – 310-317. o. : ill. – Bibliogr. 317. o.

Egyszerűsített leírása

Biológiai markerek vizsgálata krónikus alkoholizmusban / Kálmán János [et al.] == Ideggyógy. Szle ISSN 0019-1442. – 44. évf. 7. sz. (1991)

1. [r.], Trombocita monoamino oxidáz-B aktivitás és szíalsav tartalom. – 303-309. o.
2. [r.], Limfociták β -advenerg-receptor működése. – 310-317. o.

Folytatásokban megjelent közlemény összefoglaló, többlépcsős leírása

Teljes leírás

Adalékok a magyar egészségügy rendszerváltozásához

In Egészségügyi Gazdasági Szemle ISSN 0013-2776. – 6 r.

1. [r.] / Rádonyi Dénes és Székely Dániel ([mindkettő] Szociális és Egészségügyi Minisztérium). – 27. évf. 3. sz. (1989. szept.), p. 200-202.
2. [r.], Orvos(tovább)képzés / Rádonyi Dénes és Székely Dániel ([mindkettő] Szociális és Egészségügyi Minisztérium). – 27. évf. 4. sz. (1989. dec.), p. 300-302.
3. [r.], Gyógyszerellátás / Mohr Tamás (Orvostovábbképző Egyetem) és Székely Dániel (Szociális és Egészségügyi Minisztérium). – 27. évf. 4. sz. (1989. dec.), p. 302-304.
4. [r.], Összefüggő gondolatok az utóbbi évtizedek egészségügyi fejlesztésének alakulását befolyásoló makrohatásokról / Székely Dániel és Rádonyi Dénes ([mindkettő] Szociális és Egészségügyi Minisztérium). – 28. évf. 2. sz. (1990. ápr.), p. 137-138.
5. [r.], Társadalombiztosítás / Bán Gézáné (Pénzügyminisztérium). – 28. évf. 4. sz. (1990. aug.), p. 275-281.
6. [r.], A fogászati alapellátás átalakításának koncepciója / Székely Dániel (Népjóléti Minisztérium), Farkas Tibor. – 29. évf. 1. sz. (1991. febr.), p. 57-59.

Egyszerűsített leírás, tömörített forma

Adalékok a magyar egészségügy rendszerváltozásához

In Eü. Gazd. Szle ISSN 0013-2776. – 6 r.

1. [r.] / Rádonyi Dénes és Székely Dániel. – 27. : 3. (1989), 200-202.
2. [r.], Orvos(tovább)képzés / Rádonyi Dénes és Székely Dániel. – 27. : 4. (1989), 300-302.

3. [r.], Gyógyszerellátás / Mohr Tamás és Székely Dániel. – 27. : 4. (1989), 302-304.

4. [r.], Összefüggő gondolatok az utóbbi évtizedek egészségügyi fejlesztésének alakulását befolyásoló makrohatásokról / Székely Dániel és Rádonyi Dénes. – 28. : 2. (1990), 137-138.

5. [r.], Társadalombiztosítás / Bán Gézáné. – : 4. (1990), 275-281.

6. [r.], A fogászati alapellátás átalakításának koncepciója / Székely Dániel, Farkas Tibor. – 29. : 1. (1991), 57-59.

Folytatásokban megjelent közlemény összefoglaló, egylépcsős leírása

Teljes leírás

Táplálékallergia. 1. [r.], A táplálékallergia immunpatogenezise és diagnózisa az irodalmi adatok tükrében / Tóth Klára (Országos Élelmezési és Táplálkozástudományi Intézet). 2. [r.], A táplálékallergiás megbetegedések kiszűrésére irányuló vizsgálatok előzetes tapasztalatai / Tóth Klára, Antal Magda és Bíró György ([mind] Országos Élelmezési és Táplálkozástudományi Intézet). – In Egészségtudomány ISSN 0013-2268. – 1. [r.], 34. évf. 1. sz. (1990), p. 56-62. : ill., bibliogr. 38 tétel. – 2. [r.], 34. évf. 2. sz. (1990), p. 168-174. : ill., bibliogr. 17 tétel

Egyszerűsített leírás, tömörített forma

Táplálékallergia. 1. [r.], A táplálékallergia immunpatogenezise és diagnózisa az irodalmi adatok tükrében / Tóth Klára. 2. [r.], A táplálékallergiás megbetegedések kiszűrésére irányuló vizsgálatok előzetes tapasztalatai / Tóth Klára, Antal Magda és Bíró György == Egészségtudomány ISSN 0013-2268. – 1. [r.], 34. : 1. (1990), 56-62. – 2. [r.], 34. : 2. (1990), 168-174.

Folytatásokban megjelent közlemény részközleményének egyedi, többlépcsős leírása

Teljes leírás

Adalékok a magyar egészségügy rendszerváltozásához. – In Egészségügyi Gazdasági Szemle ISSN 0013-2776

5. [r.], Társadalombiztosítás / Bán Gézáné (Pénzügyminisztérium). – 28. évf. 2. sz. (1990. ápr.), p. 137-138.

Egyszerűsített leírás tömörített forma

Adalékok a magyar egészségügy rendszerváltozásához. – In Eü. Gazd. Szle ISSN 0013-2776

5. [r.], Társadalombiztosítás / Bán Gézáné. – 28. : 2. (1990), 137-138.

Folytatásokban megjelent közlemény részközleményének egyedi, egylépcsős leírása

Teljes leírás

Táplálékallergia. 1. [r.], A táplálékallergia immunpatogenezise és diagnózisa az irodalmi adatok tükrében / Tóth Klára (Országos Élelmezési és Táplálkozástudományi Intézet). – In Egészségtudomány ISSN 0013-2268. – 34. évf. 1. sz. (1990), p. 56-62. : ill., bibliogr. 17 tétel

Egyszerűsített leírás

Táplálékallergia. 1. [r.], A táplálékallergia immunpatogenezise és diagnózisa az irodalmi adatok tükrében / Tóth Klára == Egészségtudomány ISSN 0013-2268. – 34. évf. 1. sz. (1990), p. 56-62.

Néhány adat a Budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Fakultásának Könyvtáráról

RÓZSÁNÉ VASAS Livia

Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára
Budapest

A könyvtár alapítása az 1800-as évek elejére tehető. Egyes források (1) az 1828-as évet, mások (2) az 1840-es évek végét jelölték meg, mint az Orvostudományi Könyvtár keletkezésének dátumát. Tény, hogy Schordann Zsigmond, az élettan tanára a saját könyvtárát ajánlotta fel tanártársainak használatra a lakásán, és az is tény, hogy 1848-ban Schordann Zsigmond és Havas Ignác tanár javasolta, hogy a kari dékán által kezelt, ún. cassa neminis (amelynek a pénzforrása a felvételi díjak és a szigorlatok, felavartások és oklevelek, díjfeleslegek összegei voltak), képezze a Kari Könyvtár anyagi alapjait. Ugyanekkor, 1848-ban a könyvtár Schordann lakásáról a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utca és az Újvilág (ma Semmelweis) utca sarkán álló épületbe került (13).

A kari könyvtárnokok között kiemelkedő jelentőségű Semmelweis Ignác tevékenysége. (14) Semmelweis Ignác (1861 és 1865 között kari könyvtáros) és munkatársai nevéhez kötődik, hogy a könyvtárat az egyetem orvostudományi épületébe szállították és a megfelelő elhelyezését biztosították 1861-ben. A könyvvállomány szaktudományok szerinti feltárását Semmelweis maga végezte el és nyomtatott könyvkatalógust adott ki (3), amely mind a mai napig is becses tulajdona könyvtárunknak. A könyvtárosi működéséért járó 200 forint tiszteletdíjat soha nem vette fel, hanem a könyvtár javára fordította.

1867-ben a könyvtár és az orvoskari dékáni hivatal a Hatvani utcai épületből az Eggenberger házba, 1872-ben a Duna és Lipót utca sarkán bérelt Laczkovics ház első emeletére kerül, majd innen 1881-ben ideiglenesen az Üllői út 1. sz. ház (a Kálvin térre néző Soroksári és Üllői úti sarokház 1. emeletére) költözött és itt is maradt 1886-ig, amikor is a jelenlegi, Üllői út 26. sz. alatt az ún. központi épület 2. emeletén, négy szobában nyert elhelyezést.

A Semmelweis féle könyvkatalógus természetesen ekkor már elavult, s Hőgyes Endre dékánása, valamint Klug Nándor kari könyvtárnok felügyelete mellett Székely Ágoston tanársegéd állított össze egy kötetben betűrendes és szakkatalógust. (4) A nevezett mű 1. oldalán található a Könyvtár szabályzata, amelynek előszavában megjegyzik, hogy a „kezdetktől 1895 június hó utolján a könyvtár birtokában 7681 mű található” (13/1.p.). Ugyanitt jelzik, hogy 38 szakba sorolták a műveket. Az utolsó szakban a könyvtárban megtalálható folyóiratokat ismertetik betűrendben. 1906-ban jelent meg az 1895-1905. évek gyarapodását tartalmazó pótlás. (5)

A Tanártestületi Ülési Jegyzőkönyvek hosszú évek alatt (6-10) elég szűkszavúan nyilatkoztak az Orvoskari Könyvtárról. Néhány példa:

1915. okt. 12-én jelenti Bókay Árpád tanár, kari könyvtáros, hogy Tauffer Vilmos tanár több könyvvel ajándékozta meg a tanártestület könyvtárát. Azt is kifejezi, hogy az ajándékért köszönetet mondott. Ugyanebben az évben a Tanártestületi Ülési Jegyzőkönyvben a könyvtár Szervezeti Szabályzatának módosítására vonatkozó felterjesztést adtak elő. (Ez azonban ma sehol sem található.) A Könyvtári Bizottságnak olyan utasítást adott a tanács, hogy „költségek nélkül eszközölhető módosításokra tegyen javaslatot” (16/100. p.).

Ebben az időben a tanárkönyvtároson kívül két alkalmazott volt a könyvtárban, mint könyvtártiszt, akik délelőtt 9-től 12-ig illetve délután 5-től 8-ig láttak el szolgálatot, tehát ekkor volt nyitva a könyvtár, s lehe-

tett használni az állományt. Kölcsönözni kizárólag a tanári kar illetve az ő jótállásaikkal az egyetem orvosai részére lehetett.

Ugyancsak a Tanártestületi Ülési Jegyzőkönyv adata, hogy 1916. április 12-én az állandó könyvtári bizottság tagjainak a számát 6-ról 11-re emelték. Minden évben egyhangúan megválasztották a kari könyvtárost. (6/580. p.)

A külföldi folyóiratokkal kapcsolatos ügyeket a legtöbbször megtárgyalták.

Már 1916-ban nagy probléma volt a folyóíráthiány. Az 1916. október 10-i jegyzőkönyvben olvasható „Árkövy József ny. rk. aggódik, hogy a most meg nem érkezett folyóiratok nagy részét sosem fogjuk megkapni, s a példányok csonkák maradnak.” (7/66. p.) Jendrassik Ernő javaslatára megkérték a kari könyvtárnokot, hogy tudakolja meg azt, hogy külföldön, főleg Németországban hogyan jutnak a folyóiratokhoz és kéri, hogy informálja erről a kart. A válasz, sajnos nem található.

A Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemnek a könyvtárra vonatkozó költségvetése ügyében valószínű, hogy azt egy összegben utalták ki és az egyetemi könyvtárigazgató leiratai értelmében a könyvtári átalányból (ez az 1916. december 12-én írt levél szerint) 6250 korona áll az orvosi kar rendelkezésére. Az orvoskar tagjai nem fogadják megértéssel azt, hogy a négy kar között a könyvtári összeget egyforma arányban osztották fel, hiszen a pénznek csak 25%-a jut a karra, holott az orvosi kar a legnagyobb. Ballagi Aladár tanár javaslatára a kar kifejezte azt a kívánságát, hogy a könyvtári összeg „nem a karok, hanem a karban képviselt tanszékek arányában osztassék fel”. (7/264. p.) („Ez régebben így volt.”) Kiemeli még azt is, hogy a régi arány megtartása mellett szól az a tény, hogy az orvosi munkák a gazdag illusztráció folytán drágák és csak kisebb számban szerezhetők be.

1917. október 9-én az egyetemi könyvtárigazgató leiratban tudatja, hogy az orvosi karnak 10500 korona áll rendelkezésére, (8/69. p.) ugyanekkor Árkövy József tanár kíváncsúnak tartja gondoskodni arról, hogy a

„háború kezdete óta elmaradt külföldi folyóiratok a miniszter úrtól kért fedezet mellett a háború befejezése után beszereztesse, mert különben igen nagy kár érne az egyetemeket”. Ugyanezen év november 13-án ismét tárgyaltak a háború folytán elmaradt folyóirat évfolyamok utólagos beszerzéséről. (8/149. p.)

1921-ben 10.000 koronát kap Nékám Lajos könyvtáros folyóirat vásárlásra. A következő évben Klébersberg Kunó miniszter 1 millió koronát juttat kizárólag az orvosi Központi Könyvtár állománybővítésére. 1921-ben jelzés van arról, hogy Nékám Lajos, a Bőrkórtani Klinika professzora az 50 ezer korona értékű folyóiratokat az intézete címére szállíttatja. Elrendelik neki, hogy az orvosi karnak szállított folyóiratokat az orvosi kar helyiségeibe és nem a Bőrkórtani Klinikára kell postáztatni.

1923-ban 27,5 millió koronát kérnek Klébersberg Kunó minisztertől, a miniszter válaszában 50 ezer koronát engedélyez a kari könyvtárnak külföldi tudományos művek, folyóiratok beszerzésére.

Az 1914-23-ig terjedő időszak folyóirat hiányait részben a közoktatási minisztérium, részben a Rockefeller alapítvány támogatásával pótolják 1928-29-ben.

A könyvtár fenntartására egyéb utat is keres néhány tanár. 1924. szeptember 26-án külön feljegyzés készül, hogy a különszobás betegek után napi 1 aranykorona fizetendő könyvtári célokra. Ezt a tanári kar természetesen nem fogadja el, hanem azt tartják méltányosnak, hogy a támogatás „tehetséghez mérten” történjen.

A könyvtár újabb bevételhez jut 1926-27-ben, amikor az orvostanhallgatóktól szedett ún. oktatási járulék (14.033 pengő), úgy osztatik fel, hogy a 14 elméleti intézet egy-egy részt, a Kari Könyvtár pedig 2 részt kap, nevezetesen ebben az évben 1754 pengőt. (11) 1927-ben a könyvtárkezelő juttatásaira találunk utalást: a tanártestület jegyzőkönyve szerint neki 484 pengő jár havonta, de egyéb javadalomban is részesül, nevezetesen: közlekedéspénzt, lakáspénzt is kap, így a könyvtárkezelő havi jövedelme 692 pengőt tesz ki.

1928. december 11-én Nékám Lajos kari könyvtáros felszólalásában hangsúlyozza (11), hogy Kari Könyvtár nélkül modern orvosképző iskola nem képzelhető el. Kéri, hogy a kar határozza el a Kari könyvtárnak továbbra is független intézményként való fenntartását.

A kar a fenntartásra 5 ezer pengőt szavazott meg. Nékám javaslatot kér további anyagi javak biztosítására.

Ekkor határozatot hoznak, hogy az állami javadalmakon túlmenően minden klinikán fekvő különbeteg után napi 50 fillér könyvtári járadék szedessék, míg elegendő alap nem gyűlik egybe. Nékám másik indítványa, hogy a minisztérium szervezzon egy könyvtártisztai állást, könyvtárőri juttatásoknak megfelelő dotációval.

1929-ben új kari könyvtárost választanak: Nemes Balogh Ernő, a kórbonctan tanára személyében. Ő 1929. szeptember 1-től 1945-ig kari könyvtáros (12). Határozott kívánságára a Kari könyvtár ügyvezetési munkáit ekkor a II. Kórbonctani Intézetben végzik. Óriási lendülettel, de körültekintően, igen erélyesen lát munkához. 1929. december 31-ével az összes magyar és külföldi folyóiratrendelést megszünteti az Eggenberger cégnél, valamint a folyamatosan járó Handbuch gyűjteményeket is szünetelteti. Ír Nékám tanárnak, hogy az illetékes londoni cégnél mondja fel az összes külföldi folyóirat rendelést a (a Stevens és Brown cégeknél már 10 év óta rendel Nékám tanár). 1929. november 27-én rendezi az Eggenberger cégnél az eddigi folyóirat számlákat, s ugyanezt teszi a külföldiekkel is.

1929 novemberben köttet 250 művet 900 pengőért. 1500 példány látogatási jegyet rendel. 1929. december 21-én rendelést ad fel az Eggenberger féle könyvkereskedésnek, hogy az 1930-ban megjelenő 24 féle Handbuch kötetlen füzetét küldjék meg. Kéri, hogy postán írásban igazolják vissza a rendelés kézhezvételét és minden egyes füzet pontosan feltüntetett árral érkezzen meg.

A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Könyvesboltjától rendel folyóiratokat. Ugyanekkor visszajelzést kér a rendelés kézhezvételéről és a

költségelőirányzatról. Két tisztviselőnek fizetés emelést kér. Levélben közli, hogy vidékre semmilyen művet nem küld. A levéltári anyagokból látszik, hogy pénztárkönyvet szerez, külön levélben számonkéri a tanároktól, hogy a különszobás ápoltak által befizetett összegből mennyi folyt be a könyvtár részére. Köszönőleveleket ír az ajándékkönyvekért. 10 ezer db 78 x 123 cm fehér famentes katonlapot rendel katalógus cédulának 46 pengőért a Királyi Magyar Egyetemi Nyomdánál. Elkészíti az Orvskari Könyvtár folyóiratainak jegyzékét.

1930. január 14-én az apróbb tanulmányi ügyek kapcsán a kari könyvtáros részletes jelentést adott és ezt minden évben megismétli. (Táblázat) Ezek a munkák (12) rendkívül alaposak és pontosak. Tekintettel az 1932-33. évi súlyos gazdasági helyzetre, Dr. Pasteiner Iván, az Egyetemi Könyvtár igazgatója előbb 47, majd 62 féle folyóirat előfizetését veszi át. Ezek az orvosi könyvtárhoz pontosan megérkeznek.

Újabb dokumentumot találtunk arra vonatkozóan, hogy Nemes Balogh Ernő nem ad kölcsön könyvet 1930. február 13-án a Szent Margit Közkórház főorvosának Budapestre, sőt a kérőt keményen kioktatja a tanártestületi könyvtár szabályzatáról. Figyelmeztetőt ír a könyvtári tiszteknek, mivel azok nem ellenőrizték, hogy a visszahozott művek céduláit kiszedték-e, s elrendeli, hogy 1930. február 13-tól a kikölcsönzött műveket füzetbe is beírják, majd visszahozás után kihúzzák azt. Ugyanez év februárjában írásban szólítja fel a tisztviselőket a látogató füzet pontos vezetésére.

Az 1925-től 1930-ig kölcsönző 40 személynek a munkahelyére ajánlott levelet ír, hogy a műveket hozzák vissza. A tanároktól ő saját maga kéri vissza a kölcsönvett könyveket. Kétszer, háromszor is ír felszólítást. Nehézményezi, hogy a könyvtár folyóirat állományát nem tudja megfelelően fejleszteni. Kiemeli, hogy az Annales der Physi 1799-től kezdődően az első kötettől jár, azonban az akkori fejlesztések nem megfelelőek. Leírja, hogy „a világon jelenleg 2 ezer helyen és nyelven” jelenik meg folyóirat, s az orvskari könyvtár állománya ehhez képest siralmas. A Rockefeller segély befejeződésével azonban nem nagyon számíthat a

könyvtár fejlesztésére. A folyóiratok száma ekkor még a 200-at sem éri el.

A könyvtárban leltároznak és katalogizálnak. A leltározáskor 700 mű hiányzik. Ezzel indokolja a kari könyvtáros, hogy nem ad kölcsön idegneknek semmit, s a könyvtárközi kölcsönzéseket visszautasítja.

Bádogdobozokat vesz folyóirat nyilvántartás számára, valamint írógép- és kézzsárítót.

A könyvállomány adományok folytán folyamatosan bővült; Győry Tibor, az 1938-ban elhunyt orvostörténész professzor több, mint 2000 kötetet kitevő könyvtárát hagyományozza a tanártestületi könyvtárra, amelyet corpus separatumként kezelnek.

Nemes Balogh Ernő következetes ügyvezetési rendje tette lehetővé az igazi könyvtári működést. Harcolt a pénzkeretek emeléséért, megveszteszgethetetlenül végezte a beszerzéseket, biztosította a könyvtári munkavégzés feltételeit, a nyilvántartásokat (leltározás, katalogizálás, forgalom stb.) szigorúan vezette.

Az orvostudományi kar 1939. május 23-án tartott ülésén Nemes Balogh Ernő kari könyvtáros indítványozta, hogy a könyvtárat Wessprémi Istvánról, a XVIII századi nagy magyar orvostól nevezzék el; 1942-ben új helyiségekbe, a jelenleg is használt Üllői út 26. I. emeletére költözött a könyvtár, (2) bejárata fölött latin nyelvű felirattal, amely még ma is olvasható:

BIBLIOTHECA COLLEGII PROFESSORUM A STEPHANO
WESSPRÉMI NUNCUPATA.

Information on the Library of the Medical Faculty of the Hungarian Royal Péter Pázmány University of Sciences.

Livia RÓZSA VASAS

The author has been investigating the destiny of the 19th-century holdings of the Medical University Library. The holdings were transferred from the apartment of the grantor Prof. Zsigmond Schordann. The author succeeded to locate the place and the old name of the street, where the holdings had been kept, before being transferred at their present place. The author also found the names of the librarians of that days and the financial sources spent on expanding the holdings.

This paper, covering a several decade period, stresses the leading role of Ignác Semmelweis, an eminent physician and medical librarian, who in 1861 had transferred the holdings to the place, where they are kept nowadays. He had personally classified all the issues according to the fields of medical sciences. A catalogue of the holdings published by Semmelweis is still one of the most valuable issues of the Medical University Library. By that time the holdings comprised only 8000 issues, still the outstanding enthusiasm of one person, seldom occurring nowadays, can not be underestimated.

The study also contains the organizational regulations, protocols of the Meetings of the University teaching staff, records concerning the University Library.

In the past the teaching staff was also dissatisfied with the amount of funds invested in obtaining of new holdings and the choice of the available foreign journals. During the Ist World War the Library could not expand its holdings, and later these needs could be supplied with difficulties.

The gap between the requirements and reality can be well illustrated by the following historical fact: in 1923 the University Library addressed

to the minister Kuno Klebersberg, asking for 27.5 millions crowns to expand the holdings. The Library got only 50.000 crowns for its needs.

It was only in 1928-1929, when the continuity has been remedied from the Rockefeller Foundation.

Irodalom

1. A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede. Szerk: Székely Sándor. Budapest, 1979. 259 p.
2. Korbuly György: A budapesti orvosi tanártestület „Weszprémi István” Könyvtára. Orvosi Hetilap 1943. 87. 12. 147-149. p.
3. A M. K. Tudomány-Egyetem Orvostanárkari Könyvtár jegyzéke. Pest, 1864. 176 p.
4. Az Orvostanári Tanártestület Könyvtárának jegyzéke. Budapest, 1895. 270 p.
5. A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Orvostanári Tanártestületi Könyvtárának címjegyzéke. Budapest, 1906. 365 p.
6. Tanártestületi ülési jegyzőkönyv. 1915-1916. 792 p.
7. Tanártestületi ülési jegyzőkönyv. 1916-1917. 693 p.
8. Tanártestületi ülési jegyzőkönyv. 1917-1918. 1277 p.
9. Tanártestületi ülési jegyzőkönyv. 1918-1919. 950 p.
10. Tanártestületi ülési jegyzőkönyv. 1919-1920. 822 p.
11. SOTE Levéltár 10/A Könyvtár. 1919-1929.

-
12. SOTE Levéltár 10/B Könyvtári jelentések. 1928/29-1939/40.
 13. Bolányi Imre – Palatkás Béla: Táblázatok a Budapesti Orvostudományi Egyetem történetének fontosabb adatairól (Alapítástól az 1900. év végéig). *Commun. Bibl. Hist. Med. Hung.* 1961. 21-22. 415-510.
 14. Palatkás Béla: Semmelweis Ignác, mint könyvtáros. *Magyar Könyvszemle*, 1965. 81. 3. 234-235.

**Néhány adat a Budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem
Orvostudományi Fakultásának Könyvtáráról**

	1929- 1930	1930- 1931	1931- 1932	1932- 1933	1933- 1934	1934- 1935	1935- 1936	1936- 1937	1937- 1938	1938- 1939	1939- 1940
Összállomány (db)	29.799	30.634	31.181	31.535	31.903	32.306	32.641	33.282	33.975	34.478	37.308
Orvostudományi Könyvtár		180	179	132	132	146	145	150	168	162	166
Folyóiratok (fészeség)				47	62	54	58	58	58	56	56
Egyetemi Könyvtár				179	194	200	203	208	226	218	222
Összesen											
Kölcsönzött kötet (db)		317	397	551	660	752	860	1.288	1.752	1.250	1.894
Látogatási jegy (db)	78	95	109	147	147	119	125	146	158	120	131
Forgalom (fő)	372	994	903	904	1.338	1.088	1.119	1.407	1.541	1.440	1.180

BEMUTATKOZÁS

A Fővárosi Önkormányzat Péterfy Sándor utcai Kórháza Orvosi Szakkönyvtáráról

TÓVÁRINÉ VÁGÓ Veronika

Fővárosi Önkormányzat Péterfy Sándor utcai Kórháza Budapest

„Az Intézet 1932. április 10-én elhelyezett alapkövének emlékirata a többi közt azt írja, hogy nemes emberbaráti érzésektől vezérelt fővárosi kereskedők az 1840-es évek elején elhatározták, hogy egyrészt megbetegült tagjaiknak hajlékot, ápolást és orvoslást biztosítanak, másrészt hogy tehetetlenség, vagy halálozás eseteiben a tagokat vagy özvegyeiket és árváikat állandó nyugdíj által nyomor és ínség ellen megvédik.” (1)

Több évtizedes építés, bővítés után az 1928. évi 15. törvénycikkely megvalósította az öregség, rokkantság, özvegység, árvaság esetére szóló kötelező biztosítást és e részben a magánalkalmazottakra a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete hatáskörét az egész országra kiterjesztette. Ekkor – ilyen szellemben – alakult az intézmény MABI-vá, ami a jelenlegi fővárosi önkormányzat Péterfy Sándor utcai Kórháza előde volt.

Kórházunk általános profilú közkórház, amely a Népjóléti Minisztérium Országos távlati tudományos kutatási tervéhez tartozó, tárcaszintű kutatási főirányhoz kiemelten elfogadott kutatási témák (ETT) kidolgozásában kötelezően részt vesz.

Könyvtára, az Orvosi Szakkönyvtár, kiemelt tagkönyvtárként – Szervezeti és működési szabályzat alapján – működik az orvosi könyvtári hálózat rendszerében. A könyvtár feladata egyrészt a fenti tudományos munkához információ biztosítása, másrészt a gyakorló orvosok, szakdolgozók mindennapi szakirodalmi fejlődéséhez segítségnyújtás a magasabb szintű betegellátás érdekében.

A leltárkönyv tanúsága szerint az 1. sorszámú szakkönyvet 1962. május 2-án vették állományba. A könyvek és egyéb dokumentumok ajándékozásból, vásárlásból, valamint a hajdan volt igen jóhírű gróf Apponyi Albert Poliklinika (ma Szövetség utcai részlegünk) állományából származnak.

A könyvtár elhelyezése, személyi ellátottsága

A könyvtár alapterülete 180 m^2 , amelyben bennfoglaltatik egy elkülönített dolgozószoba, rálátással a szabadpolcos olvasóra. Külön raktárhelyiség nincs.

A könyvtár a Működési szabályzat értelmében más célra nem vehető igénybe, ez hosszú évek óta bevett rendszer, áthágni meg sem próbálja senki.

A feladatokat két fő látja el: egy diplomás orvosi szakkönyvtáros és egy érettségizett szakképzetlen munkaerő.

A gyűjtőkör az orvostudomány valamennyi ágazatára kiterjed.

Állományadatok az 1990-es év statisztikájának tükrében:

Könyv:	7.126 db	
Folyóirat (bekötött)	5.257 db	
Összesen:	12.383 db	(A bekötetlen folyóiratokat is figyelembe véve természetesen magasabb könyvtári egységet kapunk)

Állománygyarapításra fordított

összeg 1990-ben:	1.712.915.-Ft	
Lebontva: könyvre:	439.662.-Ft	(90 kötetre)
folyóíratra:		
tőkésre:	1.241.261.-Ft	(104 féle)
(volt) szoc.:	14.142.-Ft	(16 féle)
magyar:	20.850.-Ft	(36 féle)

Teljességre törekszünk a magyar nyelvű alapvető szakkönyvek, valamint az idegen nyelvű handbook-ok, textbook-ok beszerzésénél, a többi szakkönyvet igény szerint rendeljük.

Itt kell megemlítenem, hogy a könyvtár állományának megfelelő alakításában, működésében nagy szerepe van a kórházi vezetés nagyvonalúságának. Kórházunk igazgatója, vezetősége a könyvtárvezető állományfejlesztési igényeit elfogadja, a megalapozott kérések teljesítését anyagi korlátokkal nem nehezíti.

A szakkönyvtári koncepciók megtervezéséhez segítséget nyújt az intézet Tudományos bizottsága, amelynek a könyvtárvezető is tagja.

A könyvtár feladata

Tevékenységünk szerteágazó: a kölcsönzésen át a módszertani munkáig minden munkafolyamatot magában foglal.

Az utóbbi években feladataink megnövekedtek az integráció során intézetünkhöz csatolt kerületek ellátásával.

Helyben új részlegek alakultak (Intenzív osztály, Nephrologiai osztály, Kardiológia).

Állományunkat már előre tervszerűen építettük az induló új osztályok szakirodalmi igényeinek fokozott figyelembe vételével.

A tudományos igények és az anyagi lehetőségek ésszerű összehangolására, a szintentartás és lehetőség szerint a fejlődés biztosítására törekszünk. Új vizsgálati eszközök, új gyógyszerek kerülnek forgalomba, új módszereket, eljárásokat vezetnek be: a szerzett ismeretek rohamosan elavulnak. Az önképzés, a postgraduális képzés nélkülözhetetlen, s ennek segítségével a könyvtárnak is jelentős szerep jut.

A felhasználók köre, szolgáltatásaink

Olvasóink köre igen tág. Szolgáltatásainkat elsősorban az integrált intézmény kutató és gyakorló orvosai veszik igénybe. 1991-ben a beiratko-

zott olvasók száma 929, az évi kölcsönzési forgalom 2690 mű volt. Számos tudományos közlemény jelenik meg orvosaink tollából. 10 év távlatában nézve nyolc kandidátusi értekezést fogadtak el és egy nagydoktori disszertációt, mindezekben jelentős munkánk fekszik. A kutató és publikáló orvosrétegek veszik igénybe témafigyelő szolgálatunkat, nagyrészt nekik készítünk irodalomkutatást egy-egy könyvhöz, könyvfejezethez, folyóiratcikk megírásához, tudományos előadáshoz, klinikai munkához. Irodalomkutatás során természetesen arra törekszünk, hogy a hozzánk forduló minél több releváns információhoz jusson a lehető legrövidebb időn belül.

Irodalomkutatást a lineáris, egydimenziós kérdéseknél hagyományos módon végzünk a Magyar Orvosi Bibliográfiából és az Index Medicus-ból (egy éves kumulációi is járnak). Több dimenziós kérdéseknél is ezeket a bibliográfiákat használjuk általában, de néhány nagyon bonyolult esetben számítógépes adatbázisból kértünk kutatást az OIK Számítógépes Információ Szolgáltatási Osztályától mindenki nagy megelégedésére.

A könyvtárvezető a középkárdereknek évekig könyvtártörténetet, könyvtárismeretet, könyvtárhasználatot oktató elméletben és gyakorlatban szervezett formában. Majd beindult az egészségügyi főiskolai képzés 1976-tól; ez is vonzotta, vagy kötelezte az egészségügyi szakdolgozókat a könyvtárba járásra tanulmányaik, dolgozataik elkészítése miatt. Sokan állandó könyvtárlátogatók maradtak.

Az intézet egyéb diplomásai (vegyész, gyógyszerész, stb.) is aktív könyvtárhasználók.

Bár korlátozottan nyilvános könyvtár a miénk, semmilyen kívülről jövő kérést nem utasítunk el. Elvem szerint az állományt, illetve a benne foglalt szellemi értékeket minél szélesebb körben kell felhasználni. Bár mely dokumentumot (kivéve a kézikönyvtári anyagot) kölcsönzünk, vagy másolat formájában teszünk eleget a kérésnek. A referenzs kérdések nagy számban és többnyire telefonon érkeznek. A referenzs szolgálat keretében is bárkinek készséggel állunk rendelkezésére.

Másfél évvel ezelőtt kórházi keretből hozzájutottunk egy CANON NP 1215 márkájú másológéphez, ami korszerűbbé tette egyrészt a helyi, másrészt a könyvtárközi kölcsönzést.

Témafigyelő szolgálatunkat gyarapítja az ASCA négy témája.

Szakkönyvtárunk, mint már említettem, abban a szerencsés helyzetben van, hogy a kórházi vezetés maximális elvi-, és anyagi támogatását élvezi szakmai tekintetben. Vannak viszont rajtunk kívül álló okok is, melyekhez szakmai központunk segítségét szeretnénk kérni:

A megrendelt devizás folyóiratok értéke már a több millió forint kiadást közelíti egy-egy szakkönyvtár, illetve a kórház költségvetésében. Megengedhetetlen az ország és az intézmények gazdálkodásában a mai (és mindenkori) anyagi viszonyok között, hogy a megrendelt és kifizetett folyóiratok többszöri sürgetés után sem kerültek leszállításra, s mindez következmény nélkül maradhat, így valószínűleg több milliárd forint kárt okozva az országnak.

Javaslom, hogy szakmai központunk, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár eddigi próbálkozásait folytatva és fejlesztve hasson oda – akár bírósági per útján is – hogy ebben a lehetetlen állapotban változás álljon be.

Továbbá az újonnan alakult (számunkra nem, vagy kevésbé ismert) kiadói, terjesztői KFT-k, GMK-k szakmai ellenőrzésére, koordinálására a lehetőség szerint törekedjen az orvosi könyvtári hálózat érdekképviselőiben.

Bízom benne, hogy további együttműködésünk a hatékonyabb, magasabb színvonalú betegellátást és tudományos kutatást fogja szolgálni.

Irodalom:

1. Gálócsi György: A Péterfy Sándor utcai Kórház-Rendelőintézet története. In: A Péterfy Sándor utcai Kórház-Rendelő Évkönyve. Bp. 1965. 12.p.

Adatok az Újpesti Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtárának működéséről

ISÉPY Dezső

Budapest

Az egészségügyi igazgatás a több évvel ezelőtti integráció során a IV. és XV. kerület alább felsorolt intézeteiből alakította meg az Újpesti-Kórház Rendelőintézetet:

Károlyi Kórház, Árpád Kórház, Városi Kórház, Újpesti Szülőotthon, IV. kerületi Szakorvosi Rendelőintézet, XV. kerületi Szakorvosi Rendelőintézet, Egyesített Gyermekegészségügyi és Ifjúságvédelmi Szolgálat.

Ezeknek az intézeteknek a könyvtárai megszűntek. Állományaikból egy új könyvtárat, az Újpesti Kórház-Rendelőintézet orvosi könyvtárát hozták létre a Károlyi Kórházban. Az egyes intézetekben lévő könyvtári állományokat, erre kijelölt orvosi bizottság átvizsgálta. A feleslegessé vált kiadványokat tervszerű állománycsökkentés keretében törölték. A maradvány képezte az új orvosi könyvtár állományát. Ennek zöme a Károlyi kórházban lévő könyvtárba került. Kisebb részét az egyes osztályok kezelésébe adták ki állandó használatra.

Az Intézet 1982-ben jóváhagyott Szervezeti Szabályzata szerint az orvosi könyvtár a főigazgató főorvos közvetlen alárendeltségébe tartozik.

A könyvtári munkát a következő jogszabályok alapján kell végezni:

- A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendelete a könyvtárakról.
- 5/1978 XII.12./KM sz. rendelet a könyvtári rendszer szervezetéről és működéséről.

A könyvtáros munkaköri kötelezettségei a következők:

- A Kórház-Rendelőinézeti, a Műszaki-gazdasági osztály, az integrált területi üzemi és körzeti orvosok irodalmi igényeinek kielégítése, valamint a megrendelések.
- Leltárnyilvántartás, állomány gyarapítás, katalóguskészítés.

Dokumentáció, referenz szolgáltat.

- Kurrens folyóiratok napi feldolgozása, nyilvántartása.
- Kölcsönzés.

A teendőket 1981 májusától – e sorok írója –, mint szerződéses, nyugdíjas orvosi könyvtáros látja el, heti 20 órai munkaidőben.

Az új könyvtár 1981. május 1-jével kezdte meg működését a Károlyi kórház gazdasági épületében lévő, régebben is orvosi könyvtárnak berendezett helyiségben. Hosszú ideig a könyvtár helyiségében az intézeti munka más területein dolgozók tevékenysége is helyet kapott. Később a könyvtár helyiségének más célokra történő igénybevételét az igazgatóság úgy szabályozta, hogy az a könyvtári munkát nem érintette. A könyvtár használata az Igazgatóság által kiadott „Könyvtár-használati szabályzat”-ban rögzítettek szerint történik.

Az Intézet munkahelyein az orvosok létszáma 500 körül van. Ez a nagy potenciális olvasói létszám az igények változatos jelentkezését teszi lehetővé.

Olvasóink egyik része a korábbi munkahelyén kialakult kapcsolatait folytatja. Más orvosi könyvtárral is kapcsolatot tartanak. Tudományos kérdésekben más intézetekben dolgozó kollégákkal is együttműködnek. Az ezúton szerzett tájékozottságuk realizálásának ügyében gyakran fordulnak könyvtárunkhoz konkrét kérésekkel, mint pl. különnyomatok, közlemények fénymásolatának megszerzése, kölcsönzések. Az olvasói igények zömét a külföldi folyóiratokban megjelent cikkek kézhezvétele iránti kérések teszik ki.

Az egyes orvosi szakterületek külföldi folyóiratainak állandó olvasó táborai vannak. Az osztályvezetők irányításával rendszeres referáló üléseken számolnak be. Az alább felsorolt orvosi szakterületek külföldi folyóiratait kölcsönzik folyamatosan:

Belgyógyászat : The Lancet, The New England Journal of Medicine.

Fül-Orr-Gégegyógyászat: Annales d'Oto- Laryngologie

Kórbonctan: Human Pathology

Neurológia: Journal of Neurology, Current Opinion of Neurology.

Pszichiátria: Archives of General Psychiatry

Röntgenológia: Vesztnik Rentgenologii

Sebészet: American Journal of Surgery.

Szülészet: American Journal of Obstetrics. Zentralblatt für Gynekologie

Urológia: Journal d'Urologie.

A könyvtár az olvasók számára az alábbi szolgáltatásokat nyújtja:

A *Tájékoztató. Tanácsadás.*

Az érdeklődő számára *tájékoztató:*

1. a könyvtár állományában meglévő könyvekről, folyóiratokról – *ha szerző és cím szerint keresi.*
2. az állományban meglévő könyvekről – *ha tárgykörük szerint keresi.*
3. az állományban meglévő, külföldi folyóiratokból készített fordításokról, az illető *külföldi folyóirat címe szerint.*

4. az állományban meglévő kéziratokról a *szerzők neve szerint*.
5. az Intézet munkatársai által készített tudományos, közreadott közlemények nyilvántartásba vett címadatairól és különlenyomatairól.

Az érdeklődő számára *tanácsadás*:

1. az állományban meg nem lévő könyvek, folyóiratok *lelőhelyével, kézhezvételének módjával kapcsolatban*.
2. az új megjelenésű *hazai orvosi, egészségügyi könyvek címadataival kapcsolatban*.
3. az *irodalomkutatás* hagyományos és *számítógépes módszereivel, segédeszközeinek* használatával kapcsolatban.
4. az *Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtárral* kapcsolatos kérdésekben.
5. *minden más, a szakirodalommal kapcsolatos kérdésben* (előfizetési árak, fénymásolás, külföldi és hazai könyvtárközi kölcsönzés, különlenyomatok, stb.)
6. a hazai orvosi-egészségügyi irodalom kiadványaival kapcsolatos kérdésekben (szerzők, tárgyak, címadataik, lelőhelyük, Magyar Orvosi Bibliográfia)

B *Helybenolvasás* lehetősége a könyvtár helyiségében.

C *Kölcsönzés.* Hétfőtől csütörtökig 8-12 h között.

1. *Osztályoknak, munkacsoportoknak:* a vezetőjük által kért dokumentumok állandó használatra kölcsönzése.
2. *Egyes olvasóknak:* könyvek, folyóiratok, stb. egy hónapi vagy tartós használatra kölcsönzése.

3. Új folyóiratszámok *folyamatos* kölcsönzése körözés útján
4. *Könyvtárközi kölcsönzés* lebonyolítása. (Külföldről is az Országos Széchényi Könyvtár útján.)

A könyvtár „*Tárgyi katalógusa*” a Magyar Orvosi Bibliográfia (MOB) szakrendje alapján épült fel. A könyvek raktározása is a MOB szakrendjén alapul.

Az Intézetnek vannak fénymásoló készülékei. Ezeken a könyvtárat használó intézeti dolgozók kéréseit ingyen teljesítik.

Olvasói kérésre a könyvtár beszerzi a más intézetek készülékein készült fénymásolatokat is, de a felmerült költséget az olvasónak kell megtérítenie.

A könyvtárba 1990 eleje óta jár a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának heti gépi szakirodalmi figyelőszolgálatának kiadványa, az ASCA, évenként megújítva az intézet számára mindenkor időszerű más-más (de egy) témakörben.

A jelentkező irodalomkutatási igényekkel kapcsolatban a leginkább időgazdaságos módszernek az OIK számítógépes irodalomkutatási szolgáltatásainak igénybevétele bizonyult. A gyógyító munkával elhalmozott orvosok számára ez látszik a jövőben a legalkalmasabbnak igényeik kielégítésére, feltéve, ha e szolgáltatás nem válik a jövőben sokkal drágábbá.

Számszerű adatok az 1990. december 31-ig terjedő időszakról: Állomány: (könyv, bekötött folyóirat, kézirat) 2453 egység 850.700 forint értékben. A kölcsönzési forgalom, tíz év átlaga alapján: évi 850 kölcsönző, 50 könyvtárközi kölcsönzés útján kapott dokumentum (beleértve a külföldről érkezetteket is), összesen 1350 dokumentum. A könyvtár évi átlagban 40-féle hazai és 12 féle külföldi folyóiraatra fizet elő. A könyvek vásárlására fordított pénzösszeg tíz év alatt kerekítve 300.000 forint.

Az állománygyarapításra szolgáló pénzkeret összege nincs megadva a könyvtáros számára. A jelentkező igényeket a könyvtáros gyűjti, ellenőr-

zi, hogy nincsen-e már meg az állományban, megtudakolja a szükséges pénz összegét. Az így előkészített igénylést a szakmai szükségesség szempontjából az igazgatóság megvizsgálja. A gazdasági vezetéssel való egyeztetés után engedélyezi a megrendelést.

A könyvtár feladatainak teljesítésében a könyvtárosnak nagy segítséget nyújt az orvostanácsadó és az Intézeti Tudományos Bizottság vezetője.

A könyvtáros rendszeresen részt vesz az OIK Hálózati és oktatási osztályának továbbképzéseiben és közreműködik az intézet egészségügyi szakdolgozóinak szakképzésében könyvtárismereti előadások tartásával.

Észrevehető hiányt jelent a MOB korábbi szerkezeti felépítésének megváltoztatása. A jelenlegi szerkezet nem teszi lehetővé hogy könnyen áttekinthető képet kapjunk az egyes orvosi szakterületek újabban megjelent irodalmáról. Ezt a kérdést a módosítási kísérlet sem oldotta meg.

Az olvasói vélemény szerint a mostani tárgymutató nagyon jó, de a megjelent közlemények szakterületenkénti, *egyszerű módon áttekinthető felsorolását nem lehet elhagyni.*

Az eddigi tapasztalatok alapján azt mondhatjuk, hogy könyvtárunkban kiemelten kell kezelni a könyvtárközi kölcsönzést és a gépi irodalomkutatás lehetőségeinek kihasználását. Az előbbi a szervezési munka állandó finomítását, az utóbbi a költségek kérdésének rendezését igényli.

A gépi irodalomkutatást és irodalomfigyelést igénybevevő olvasók számára valamilyen formában támogatást vagy kedvezményt kellene biztosítani. Például: az intézeti tudományos bizottsági javaslat alapján az intézeti szükségletet jelentő esetekben a szolgáltató intézet adhatna kedvezményt vagy az igénybevevő intézet költségvetésében lehetne bizonyos mértékű visszatérítést nyújtani az e szolgáltatást igénybe vevő által kifizetett számlák alapján.

A jelentkező olvasói igények között ezideig alig akadt olyan, amit a könyvtár valamilyen formában ne tudott volna kielégíteni.

Az Országos Traumatológiai Intézet Orvosi Könyvtára

BALOGH Ildikó

Országos Traumatológiai Intézet
Budapest

Rövid történeti áttekintés

Az Országos Traumatológiai Intézet 1956-ban alakult. Már ebben az évben létrehozták a könyvtárat is, amely szerény traumatológiai könyv- és folyóiratállománnyal rendelkezett. Négyféle traumatológiai folyóirat és 364, részben traumatológiai tárgyú könyv alkotta az állományt. Ebben az időben még három intézet osztozott a könyvtár költségvetésében, a III. sz. Sebészeti Klinika, a III. sz. Belklinika és a Traumatológiai Intézet. 1961-ben a III. sz. Sebészeti Klinika elköltözött, könyv- és folyóiratállományát átvette az Intézet. 1975-ben a könyvtár állománya 3933 könyv és 2560 bekötött folyóirat volt. Az éves gyarapodás elérte a 100-120 kötetet. 131 szaklap járt a könyvtárba magyar, angol, orosz, német és francia nyelvterületekről.

1978-ban a Mező Imre úti épület rekonstrukciója miatt mindkét intézménynek el kellett költöznie, így a könyvtár állományát kettéosztották. Az 1981-es leltári jegyzőkönyv szerint az állomány mindössze 1835 könyv és 1340 bekötött folyóirat volt. Elkezdődött a könyvanyag szakszerű újraleltározása. Az intézet rekonstrukciója idején a könyvtár is a Baross utcai épületben működött egy körülbelül 60 négyzetméteres helyiségben, egésznapos nyitvatartással.

Végleges elhelyezés

A rekonstrukció 1984-ben fejeződött be, de a könyvtár csak 1985-ben tudott visszaköltözni a Mező Imre úti épületbe, és akkor is csak ideiglenesen helyezték el. A végleges könyvtár-részleget 1986 nyarán adták át, a kórház Szántó Kovács János utcai – járóbetegeket ellátó – épületének

második emeletén. Ez kissé távol esik a kórház központjától, megközelítése nehezkesebb, csökkentő hatással van a kihasználtságra.

Jelenleg négy helyiség áll a könyvtár rendelkezésére. A 16 férőhelyes olvasóteremben vannak a könyvek. Az állomány 95 százaléka szabadpolcon van, egy speciális, a traumatológiai könyvanyagra kialakított szakrend szerinti elhelyezésben. A folyóiratolvasó 8 férőhelyes, öt év folyóiratanyaga hozzáférhető a polcokon. Az öt évnél régebbi bekötött folyóiratok a munkaszobából leválasztott raktárhelyiségben, tömör raktározásra alkalmas szekrényben, és polcokon vannak elhelyezve. A munkaszobában működik a fénymásológép. A könyvtár területéhez tartozik egy 45-50 férőhelyes előadóterem, amely tanfolyamok, konferenciák, előadások megtartására alkalmas, röntgenfilmnézővel, vetítési lehetőséggel ellátva.

Jelenleg egy főállású könyvtárost, és két részmunkaidős nyugdíjas dolgozót alkalmaznak.

Állomány

Az állomány 10 év alatt megkétszereződött. 2926 db könyv, 2308 db bekötött folyóirat, 445 db jegyzet, konferenciaanyag, intézeti kiadvány, brosúra van beletárolva. Tizenhárom folyóirat hat, illetve nyolc évfolyama mikrofilmlapokon van meg, két leolvasó készülék áll a használók rendelkezésére.

Dr. Szántó György, az intézet 1978-ban nyugállományba vonult – azóta elhunyt – professzor főigazgatója a könyvtárnak adományozta szakmai könyveit, ez a mintegy 300 kötetből álló könyvanyag különgyűjteményként áll az olvasók rendelkezésére. Jelenleg 86 féle folyóirat jár a könyvtárba, ebből 52 külföldi.

Az állománygyarapításra fordított összeg 1991-ben 1.360.000,-Ft, ebből a folyóiratvásárlásra fordított összeg 1.100.000,-Ft. volt.

Igyekszünk kihasználni minden lehetőséget állományunk gyarapítására, így igénybe vesszük az intézetek által köröztetett fölőspéldányjegyzé-

kekről történő könyv- illetve folyóiratrendelést, és a Soros Alapítvány ajándékkönyveiből is lehetőség szerint igénylünk.

Feldolgozás

A könyvtárnak 1990-ig nem voltak katalógusai. Ebben az évben készült egy ideiglenes betűrendes katalógus, és párhuzamosan elkezdődött az állomány új szabvány szerinti bibliográfiai leírása. Három katalógus épül: betűrendes, szak- és tárgyszó-katalógus. Jelenleg az utolsó két év beletárolt könyvanyaga van készen, mintegy 300 db könyv.

1991 márciusában kaptunk egy IBM-PC-AT számítógépet, és megvásároltuk a TELEINFOTÉKA Információ Menedzsment és Marketing Kft. által fejlesztett MICRO ISIS-en alapuló „PCLIB Könyvtári Rendszer”-t. Ez az adatbeviteli és visszakereső rendszer alkalmas katalógus- és kölcsönzőkártyák készítésére, kölcsönzési nyilvántartásra, állomány-statisztika készítésére.

Az eddig elkészült új bibliográfiai leírások már a számítógépen is rögzítve vannak. Ezzel párhuzamosan elkezdjük feldolgozni a folyóiratcikkeket is. A könyvtárunkba járó folyóiratok közül 33-at dolgozunk fel számítógéppel, azaz a traumatológiával, ortopédiával és a határterületekkel foglalkozó cikkeket rögzítjük a PCLIB rendszerrel. Így idővel kialakult egy saját állományra épülő „házi adatbázisunk”, amelyben többféle szempontból lehet szakirodalmat keresni. (pl. szerző, cím, téma, nyelv, leltári szám, ISBN, az előjegyző és kölcsönző neve szerint, stb.)

Szolgáltatások

A feldolgozás fejlesztésével próbáljuk bővíteni, tökéletesíteni szolgáltatásainkat is. A hagyományos szolgáltatások mellett (kölcsönzés, helybenolvasás), szerepel a témafigyelés, irodalomkutatás, könyvtárközi kölcsönzés, és a fénymásolás.

Kölcsönözni lehet a könyvek mellett a folyóiratokat is, egy hónapos határidőre.

A témafigyelés a folyamatosan beérkező folyóiratok figyelésén alapul, az olvasók által előre megadott témák alapján. Szükség esetén fénymásolatot is készítünk a megfelelő cikkekről. A témafigyelést az intézet dolgozói közül bárki igénybe veheti.

Irodalomkutatás szolgáltatásunkat az intézeti dolgozókon kívül nem intézeti olvasók is igénybe vehetik. Ez jelenleg még főképp az INDEX MEDICUS alapján történik, de a számítógép által nyújtott lehetőségeket is folyamatosan szeretnénk kihasználni.

A könyvtárközi kölcsönzések száma évről évre gyarapodik. 1991-ben 482 oldal másolatot küldtünk el más könyvtárak kérését teljesítve, és 1085 oldal fénymásolatot kért a mi könyvtárunk. Szükség esetén külföldről is kérünk cikkmásolatokat, természetesen csak korlátozott számban.

Fénymásolás szolgáltatásunk eddig jórészt ingyenes volt (csak a nagyobb tételű, postai úton kért másolásokért állítottunk ki számlát), de 1992-től az ingyenesség az ismert okok miatt, sajnos, megszűnik, csak az intézeti dolgozók számára marad továbbra is ingyenes.

Olvasó- és állományforgalom

Szolgáltatásaink fejlődésével a könyvtár kihasználtsági foka, illetve az olvasóforgalom is öröndetesen növekszik. 172 beiratkozott olvasónk van, de a helybenolvasás aránya körülbelül a duplája a kölcsönzéseknek. Az olvasóforgalom nem egyenletes. Az Intézet által szervezett orvostovábbképző tanfolyamok idején a forgalom is növekszik. A nyitvatartási időt próbáltuk az igényekhez igazítva növelni.

Tervek

Elsősorban a számítógépes feldolgozást, és az erre épülő szolgáltatásokat szeretnénk fejleszteni. 1992-től megrendeljük az MTA Könyvtára Informatikai Igazgatósága FLOPPY-ASCA mágneslemezes témafigyelő szolgáltatását. Tervbe vettük a CD-ROM szolgáltatásokat, elsősorban a MEDLINE adatbázis igénybevételét a SOTE Központi Könyvtárában, illetve az Országos Orvostudományi Információs Intézetben.

Irodalom

1. Az Országos Traumatológiai Intézet Emlékkönyve. 1956-1975. Főszerk. Szántó György. Budapest, 1976, OTRI. 182p.
2. Az Országos Traumatológiai Intézet 25 éves jubileumi évkönyve. Szerk. Józsa László. Budapest, 1983. OTRI, 264p. 13-15. pp.
3. Az Országos Traumatológiai Intézet 1978-1991. évi statisztikai jelentései.

The Editorial Board of the Medical Librarian has decided to provide a possibility for the members of the Medical Librarian Network to present the scope of activities, services and problems of their libraries in written form. It was necessitated by the growing difficulties in the organization of personal meetings.

This paper presents three medical libraries of the Budapest Hospitals: the Péterfy Hospital, the Újpest Hospital and the National Institute of Traumatology. The authors give a brief overview of the historical background of their Libraries and present a detailed account on the services, holdings, problems, and requirements of their readers, as well as their plans for future.

Traditional search of literature is gradually replaced by the computerized forms, which are ordered from the National Institute for medical Information (Budapest). This form is very popular, however, the readers consider this service rather expensive.

In 1991 the Library of the National Institute of Traumatology has introduced a micro-Isis based PCLIB library system developed by TELE-INFOTÉKA Informational Management and Marketing Firm Ltd. This system for data input and search can be applied for creating catalogues, reader's cards, borrowings and holdings statistics.

The data processing has already started.

Since 1992 the Floppy ASCA SDI service is ordered from the Hungarian Academy of Sciences (Budapest). The use of MEDLINE services is also planned.

ALBERANI, Vilma – DE CASTRO PIETRANGELI, Paola – ROSSI MAZZA, Anna Maria*:

The use of grey literature in health sciences: a preliminary survey. Bulletin of the Medical Library Association, 1990, 78, 4, 358-363.

A szürke irodalom felhasználása az orvostudomány területén: előzetes közlemény.

Csaknem valamennyi tudományterületen elismerik a szürke irodalomnak (SZI), mint a hagyományos kommunikáció egyik eszközének fontosságát. A SZI-t készítői és használói mindig is elsődleges információs forrásnak tekintették, a könyvtárosok viszont általában nem szívesen szerzik be és dolgozzák fel az ilyen típusú dokumentumokat. A nem hagyományos dokumentumok széles skálája tartozik a SZI körébe – például a kutatási jelentések, a konferencia anyagok, a műszaki és kereskedelmi dokumentációk, a különböző hivatalos kiadványok, stb. Sokféleképpen próbálták a SZI-t definiálni. A legtöbbet használt és leginkább elfogadott meghatározás szerint a szürke irodalom olyan nem hagyományos dokumentumokat jelent, amelyek nem szerezhetők be a szokásos kereskedelmi csatornákon belül. (Ez általánosságban igaz, bár például az USA-ban működnek olyan intézmények, amelyek kérésre, térítés ellenében beszereznek SZI-t.) A szürke irodalom gyűjtőfogalmat 1978-ban, a York-ban rendezett konferencián fogadták el. A konferencia eredményeként jött létre a SIGLE (System for Information on Grey Literature in Europe) rendszer, amelyet először az EGK, majd az EAGLE (European Association for Grey Literature Exploitation) irányított.

* A szürke irodalommal kapcsolatban lásd még V. Alberani korábbi cikkét Az Orvosi Könyvtáros 1988, 28, 4-es számában, 341-364. pp.

Az olasz könyvtárosegyesület 1985-ben egy csoportot hozott létre a SZI-mal kapcsolatos kutatásokra. A cikk szerzői az orvostudományok területén kezdték el a SZI felhasználását tanulmányozni folyóirathivatkozások és adatbázisok feldolgozásával. A folyóiratok vizsgálatát a következő főbb szempontok alapján végezték: magfolyóiratok kiválasztása, az elemzésre szánt folyóiratok kiválogatása, a folyóiratok feldolgozása annak alapján, hogy hivatkoznak-e SZI-re vagy nem, a hivatkozásokban szereplő SZI elemzése dokumentumtípusok szerint stb. A folyóiratokat először különböző tárgykörök szerint válogatták ki. Kihagyták az általános tudományos folyóiratokat (pld. Science, Nature), az általános orvostudományi (pld. Lancet, New England Journal of Medicine), valamint a heti periodicitású folyóiratokat. A vizsgálatban szereplő folyóiratok végző kiválasztását számos egyéb szempont (például használatuk a szerzők munkahelyén, stb.) is meghatározta. Az elemzésre kiválasztott 22 folyóirat közül az előzetes vizsgálat során a következő periodikumok 1987-1988-as évfolyamait tanulmányozták: Annali dell'Istituto Superiore di Sanita, Food Chemistry, International Journal of Epidemiology, Physics in Medicine and Biology, Regulatory Toxicology and Pharmacology, Water Research. (Bár az Annali dell'Istituto Superiore di Sanita nem tartozik a magfolyóiratok közé, kiválasztását az indokolta, hogy a vizsgálatot végző intézmény hivatalos kiadványa.)

A SZI adatbázisokban való előfordulási gyakoriságát a PASCAL és a MEDLARS adatbázisok két éves anyagának (1987-1988) elemzésével vizsgálták. A PASCAL adatbázisból a járványtan, a molekuláris- és sejtbiológia, a gyógyszeratan, az orvosi fizika és a toxikológia tárgyköröket, a MEDLARS-ból pedig a TOXLIT-et és a CANCERLIT-et dolgozták fel. A három adatbázisban a hivatkozásokban előforduló SZI-n belül a kutatási jelentéseknek, a disszertációknak és a kormányzati anyagoknak az összes hivatkozáshoz való előfordulási arányát vizsgálták. Mindhárom adatbázis esetében ez az arány igen alacsonynak mondható: 1,5-2,3%.

A periodikumok esetében a feldolgozott időszakban megjelent 1.398 cikkből 933 (66,7%) hivatkozott SZI-ra. A 22.072 hivatkozásból 3.526 (16%) volt SZI. A SZI nagy hányada (68,3%) kutatási jelentés volt, amelyeket tovább is elemeztek. A kutatási jelentések 78,1%-át egy-egy ország, a többit kormányközi szervezet bocsátotta ki. Az előbbi kategóriában az USA aránya volt a legnagyobb (48,1%), az utóbbiban a WHO adta ki a legtöbb kutatási jelentést (30,4%).

Az előzetes vizsgálat alapján levonható az az általános következtetés, hogy szürke irodalomra elsősorban azokban a folyóiratokban történik hivatkozás, amelyek kutatási adatokat vagy a tudományok fejlődésével foglalkozó, kormányzati döntéseket előkészítő és befolyásoló tanulmányokat publikálnak.

Kovács (D) Katalin

SEIDMAN, Ruth K.: Information-rich, knowledge-poor: the challenge of the information society.

Special libraries. 1991, 82, 1, 64-68. pp.

Információbőség és ismeretszegénység: az információs társadalom kihívása

Bárhol is vagyunk – munkahelyen, otthon, stb. – információk vesznek körül bennünket. Gertrude Stein jegyezte meg egyszer: „Az embernek elmegy a józan esze, annyi információhoz jut napról-napra.” Munkahelyünkre naponta olyan halom számítógépes output érkezik, hogy a korábban megjósolt papír nélküli társadalom nagyon távolinak tűnik. Továbbra is rengeteg könyv – Amerikában évente kb. 50.000 – jelenik meg. És, mint ha ez nem lenne elég, Nagy Britanniában évi 58.000 kötetet jelentetnek meg. A folyóiratok, a kormányzati és különböző vállalati dokumentumok száma folyamatosan, meghökkentő mértékben növekszik. (A tudományos kiadványok esetében ezt a folyamatot az exponenciális növekedés tör-

vénye magyarázza. Derek de Solla Price és mások kutatásai szerint a kiadványok és a tudósok száma 1660 és 1960 között 15 évenként megduplázódott. Más megközelítésben ez azt jelenti, hogy a világ tudósainak fele napjainkban él.) Nemcsak publikációk, de új termékek is elárasztanak bennünket, amelyek működését bonyolult leírások magyarázzák. Még a hírességek száma is nagy ütemben növekszik. (Ahogy állítólag Andy Warhol mondta: „Egyszer majd mindenki 15 percig híres lesz.”)

De mi a különbség az információ és az ismeret, a tudás között? Az információk összegyűjtött és esetleg rendezett adatok, amelyek azonban nincsenek sem feldolgozva, sem értelmezve. Az ismeret ezzel szemben feldolgozott, rendszerezett és értelmezett információ. A tudáshoz az információkat el kell sajátítani.

Mit jelent az ismeretszegénység? Először is nincs idő, hogy elolvassuk, még kevésbé, hogy feldolgozzuk a publikációknak még kis részét sem, pedig az ismeretszerzéshez idő kell. Ugyanakkor gyorsan kell döntéseket hozni. A szakkönyvtárosok gyakran találkoznak olyan vezetővel vagy szakemberrel, akinek másnapi (vagy esetleg egy fél óra múlva kezdődő) megbeszéléséhez naprakésznek kellene lennie bizonyos témában. Nehogy azt gondoljuk, hogy ez a jelenség csak a gyakorlati szakemberek körében jellemző. Következzen egy másik, egyetemi környezetből való példa. Egy elismert szociológus, védekezve a szakirodalom áradata és a könyvtár ellen, ezt mondta: „A legfontosabb, amit elvárok a könyvtárártól, az az, hogy még erősebb falat építsenek, nehogy a tengernyi irodalom elnyeljen. Azt várom el tőlük, hogy rejtse el az irodalom nagy részét, nehogy megbolonduljak attól a tudattól, mennyi időt és agymunkát követelne a megemésztése...” Az információ áradata mellett a szocializáció hatása is érvényesül. Manapság az emberek egyre kevesebb dologról tudnak egyre többet. Az új- és új folyóiratok megjelenésének egyik oka a specializálódás. Ahelyett, hogy egy teljes tudományterület – mint például az orvostudomány, a jog, a fizika vagy a szociológia – szakértői lennének, a szakemberek ma csak egy-egy szűkebb terület ismerői. De még arra is ritkán van idő, hogy az ember szűkebb szakterületével lépést tud-

jon tartani, és ez valóban frusztráló hatású. Az ismeretszegénység további oka az is, hogy egyre kevesebb időt biztosítanak a tömegkommunikációs eszközök az informálódásra. (Valamikor például a rádiós és televíziós hirdetések ideje 1 perc volt, ma ez az idő 30, 15, 10 vagy 5 másodperc.) Rendkívül súlyos jelenség a felnőttkori analfabétizmus is. Több mint 27 millió amerikai gyakorlatilag analfabéta, és további 45 millió tekinthető részben írástudatlannak.

Mit tehetnek ebben a helyzetben a szakkönyvtárak? Az információs szakemberek közvetítő szerepet töltenek be az ismereteket igénylők és az elérhető információk tömege között. Információs korunkban fontos kihangsúlyozni a könyvtáros személyének szerepét. Az ő szakértelme segíti át az információt igénylőt a nyomtatott és elektronikus források zavarbaejtő labirintusán. A szakkönyvtáros a szükséges információk kiválasztásának szakértője, aki előre képes felkészülni a felhasználóktól várható kérdésekre. Tudja, hogyan kell az anyagot gyorsan megszerezni és visszakereshetővé rendezni. Ezen kívül a könyvtáros kifejlesztette a hatékony odafigyelés és a megfelelő dokumentumok alapján történő válaszadás képességét is. Képes továbbá tanácsokat adni azoknak, akik saját dokumentációt készítenek, valamint elvégzi a kereséseket és beszerzi a szükséges dokumentumokat. Ezek a képességek azokat a könyvtárosokat jellemzik, akik értéket nyújtó szolgáltatásokat közvetítenek, amely szolgáltatások az információkból ismeretet hoznak létre.

Az ilyen típusú könyvtárost a következőkkel lehet jellemezni:

- Jövőre orientált, nem fél a változásoktól, sőt, üdvözli azokat.
- Ismeri anyaintézményének tevékenységét és céljait, része a „csapatnak”.
- Az ilyen könyvtáros kreatív és innovatív.

Az értéket nyújtó könyvtár tevékenységét költséghatékonyság és produktivitás jellemzi, fenntartó intézményének elismerten dinamikus részlege.

Az ilyen típusú könyvtárosok és könyvtárak könnyen felismerhetők. Az információs társadalom dilemmáira szakértelemmel, kezdeményező-készséggel és jó vezetési technikákkal reagálnak.

Mit tesz az (amerikai) Szakkönyvtárak Egyesülete? Az egyesület arra törekszik, hogy tagjai lépést tartsanak a szakma legújabb eredményeivel. Ezt kiadványok megjelentetésével és továbbképzések szervezésével próbálja elérni. Az egyesület másik fontos feladata a PR (public relation) tevékenység, az információs szakmáról való aktív tájékoztatás.

A jövő kérdései. Az információbőség és ismeretszegénység társadalmában számos megoldatlan kérdés áll a szakkönyvtárosok előtt. Ezek például a következők:

- Túl kevés az „értéket nyújtó” közöttünk.
- A társadalom gyakran nincs tudatában a szakmánkban rejlő lehetőségeknek.
- A gazdasági bizonytalanság negatív hatással van az információs lehetőségek fejlesztésére.
- Nem tudjuk, hogyan fogjuk használni az elektronikus publikálás lehetőségeit, és azt sem, vajon elavulttá válik-e a könyvtáros a felhasználói oldalon végbemenő forradalmi változások miatt.
- A források megszerzéséért a szakkönyvtárnak egyre inkább versenyeznie kell intézménye többi részlegével.

Számos egyéb kérdést is fel lehet és fel kell tenni, és mindez bizonyossá teszi, hogy a kihívások a kilencvenes években is folytatódnak. Biztosnak kell abban maradnunk, hogy képesek vagyunk kulcsszerepet játszani abban a folyamatban, amelyben az ismeretszegény környezet ismeretgazdaggá válik.

Kovács (D) Katalin

Erkölcsei dilemmák és etikai alapelvek a szakkönyvtári munkában
PREER, Jean

Special ethics for special librarians? = Special libraries 1991, 82, 1,
pp. 12-18. és MINTZ, Anne P.: Ethics and news librarian u.o. pp. 7-
11. cikkek alapján készítette Kovács (D) Katalin

Az Egyesült Államokban az utóbbi években fokozottan előtérbe kerültek az információs szolgáltatásokkal kapcsolatos erkölcsi kérdések. Ezek a problémák akkor jelentkeznek, amikor a szakkönyvtárosnak vagy információs szakembernek választania kell különböző magatartásmódok és döntési lehetőségek között. A házastársi hűség esetében sincs szó addig etikai kérdésről, ameddig az egyik fél nem találkozik számára nagyon vonzó harmadikkal. A hűség csak akkor jelent valamit, amikor az nehéz, amikor erkölcsi döntés következménye. Az etikus viselkedés gyakran azt követeli, hogy a helyes döntést, amelynek alapján cselekszünk, ösztöneink ellenére hozzuk meg. Könyvtári példával élve, ha két felhasználó ugyanabban a témában kér információt, egyik kérő személyt sem fedhetjük fel a másik előtt – bár ösztönösen esetleg ezt tennénk – hiszen mindenki jogosan várja el tőlünk, hogy kérését bizalmasan kezeljük.

Számos olyan erkölcsi alapelv létezik, amely egyaránt érvényes a médiákban és az információs szolgáltatásban. Bizonyos magatartásformák nemcsak etikátlanak, de információval való visszaélést is jelentenek.

Ilyen „információs bűntettek” a következők:

- Információszerzés érdekében történő félrevezetés.
- Rosszul végzett munka (idetartozik a határidők be nem tartása illetve az erről való előzetes tájékoztatás elmaradása is).
- Ipari kémkedés. (Ilyen és hasonló jellegű kérést kaptak már információs szakemberek.)

-
- Illegális tevékenység, beleértve a copyright törvény megszegését is. (Bár általánosságban igaz, hogy az embernek nem szabad illegális dolgot cselekednie, egy-két kivétel mindenki életében előfordul. Ezek a kivételek azonban csak nagyon ritkán és kizárólag lelkiismereti okból következhetnek be, és így tulajdonképpen a szabályt erősítik.)
 - Tudatosan hamis információ átadása.
 - A bizalmas információkezelés törvényének megszegése (akár a felhasználó, akár a forrás tekintetében).

Alapelvként kimondható, hogy az információval való visszaélés elleni legfőbb biztosíték a magas színvonalú szakmai tevékenység.

A szakmában jelentkező erkölcsi dilemmákat még nehezebben lehet feloldani, ha azok a szakkönyvtár és a fenntartó intézmény közötti kapcsolatban jelentkeznek. Vajon a könyvtárosnak elsősorban az intézmény vagy a szakma érdekeit kell képviselnie? A függőségi viszony erősen befolyásolhatja a döntéseket, és az erkölcsi kérdések a hatalom kérdéseivé válhatnak.

Vajon egy testületnél dolgozó orvos minek tartja magát elsősorban: alkalmazottnak, és csak másodsorban orvosnak? És mi a helyzet ebben a tekintetben a szakkönyvtárosok esetében?

Számos további, erkölcsi döntést igénylő helyzettel találkozhatnak munkájuk során a szakkönyvtárosok. Meg kell győzniük, például, az intézmény vezetését a könyvtári szolgáltatások és a folyamatos fejlesztés szükségességéről, és attól félhetnek, hogy egy hibás lépéssel veszélyeztethetik a könyvtár létét. De mi történik akkor, ha az intézmény egyik vezetője fia vizsgájához kér szakirodalmi keresést, vagy feleségét a könyvtár számlájára akarja könyvvvel megajándékozni?

Hogyan reagál a könyvtáros olyan, gyakran előforduló esetben, mint a következő: Az intézmény egyik munkatársa sokszor visz el folyóiratokat, de csak ritkán hozza azokat vissza. Amikor mások kérik a kollégánál le-

vő folyóiratokat, vajon megmondhatja-e a könyvtáros, hogy azok kinél vannak? Hogy lehet ilyen helyzetben eleget tenni az információhoz való hozzájutás és egyúttal a felhasználóval kapcsolatos bizalmas adatkezelés követelményeinek?

És a következő esetben vajon az intézmény közvetlen érdekeit vagy a társadalom iránti köteleességet kell-e a könyvtárosnak elsősorban szem előtt tartania? A példában szereplő szakkönyvtár egy mezőgazdasági vegyszerek fejlesztésével foglalkozó intézmény része. A könyvtár ugyanakkor külső kérésekkel is dolgozik. A könyvtár beszerez egy olyan jelentést, amely a mezőgazdaságban használatos vegyszerek ártalmairól szól, és a jelentést eljuttatja az intézmény munkatársainak. Vajon külső kérdésre – érkezzen bár egy érdeklődő polgártól, egy újságírótól, vagy egy környezetvédő csoporttól – ad-e a könyvtár másolatot a dokumentumról? Mit tesz a könyvtáros, ha főnöke le akarja tagadtatni, hogy a jelentés megtalálható a könyvtár állományában?

A fenti, és a hasonló a mindennapi szakkönyvtári gyakorlatban előforduló konfliktusok és ellentmondásos helyzetek feloldásában a könyvtárost segítheti a szakma etikai törvénykönyve. Annak ellenére, hogy nem létezik olyan szabálygyűjtemény, amely minden helyzetre érvényes megoldásokat kínál, valamint, hogy a szakkönyvtáros kettős elkötelezettsége (szakmai és munkahelyi) sokszor nagyon megnehezíti a helyes döntések meghozatalát, a korábbi és a jelenleg érvényben levő könyvtári etikai kódexekben lefektetett alapelvek iránytűként szolgálnak. Az 1981-ben az Amerikai Könyvtári Egyesület, az ALA által elfogadott „Statement of Professional Responsibility” alapján a négy legfontosabb alapelv a következő: a szolgáltatások lehető legmagasabb színvonalú biztosítása, a felhasználói információk bizalmas kezelése, az érdekellentétek elkerülése, valamint az információkhoz való hozzáférés biztosítása. Ezeknek az alapelveknek a szem előtt tartása hozzájárul a helyes döntés meghozatalához.

In memoriam

Dr. SZÉKELY SÁNDOR

1913-1991

1991. december 21-én elhunyt az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár volt igazgatója.

Kortársai legtöbbjének mozgalmas élete volt, de a Székely Sándoré valamennyiükön túltett. Volt fül-orr-gégeorvos, szülész-nőgyógyász, tisztiorvos. Kerületi párttitkár helyettes, a Szikra könyvkiadó lektorátusának vezetője, a Magyar Természettudományi Társulat főtítkára, a TIT „Természet és Társadalom” című folyóiratának főszerkesztője, a Magyar Vöröskereszt munkatársa.

1958 októberében lett az orvostudományi Dokumentációs Központ (az OIK elődje) igazgatóhelyettese, 1960-tól igazgatója, nyugdíjazásáig, 1982-ig.

Szerkesztette az „Univerzum” című folyóiratot, 1959-1968 között az Orvosi Hetilap „Horus” című rovatát, 1960 óta részt vett Az Orvosi Könyvtáros című hálózati folyóirat és a Vöröskereszt Családi Lapja szerkesztésében.

Számos könyvet írt, köztük a legjelentősebbek:

Herman Ottó. Bp. 1955. Művelt Nép, 140 p.

Élet, ember, világ. Bp. 1961. Móra K. 168 p.

Az ember és a „túlvilág”. Bp. 1962. Móra K. 150 p.

Az orvostudomány története. Bp. 1960. Medicina. 272 p.

Az orvostudomány terminológiája. Bp. 1963. OOKDK-KMK. 272 p.

A Horthy rendszer egészségügyének ideológiai irányzatai. Kandidátusi disszertáció. Bp. 1966.

Így kezdődött... A felszabadulást követő évek egészségpolitikája. Bp. 1970. Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete. 76 p.

Szerkesztette a SOTE klinikáinak és intézményeinek története, 1945-1975. Bp. 1976. SOTE. 285 p. és

A magyar orvosi könyvtárügy és információ harmadik évtizede. Bp. 1979. OOKDK. 259 p. című kiadványokat.

Eredeti művein kívül megjelent több általa fordított monográfia is. Számos cikke jelent meg az Orvosi Hetilapban, az Élet és Tudományban, a Természet és Társadalomban, a Családi Lapban. Az Orvosi Könyvtárosban megjelent cikkeinek száma több, mint negyven.

Az OIK (akkor ODK) életében Székely Sándor belépése jelentős változásokat hozott. Az addig kontúrok nélküli intézmény határozott kereteket kapott, az addig csak személyekre alapozott funkciók csoportokká szerveződtek. A munkát ellenőrizte, de megszűnt a büntetéstől való félelem. Ez az ötvenhat előtti idők folyamatos fenyegetettsége, majd az 1956-58-as évek szétesett felelőtlensége után újdonság volt.

Attól kezdve, hogy igazgatóvá lett, élénk szellemi élet indult az ODK-ban. 1960-ban megszervezte az orvosi könyvtári hálózatot, az OIK-ban fokozatosan mindenkit beiskolázott. A két hetente tartott vezetőségi megbeszélések (amelyeken hat-nyolc csoport- ill. osztályvezető vett részt) feszessé tették a folyamatosan ellenőrzött (és "önellenőrzött") munkát, de oldott hangulatuk, szakmai vitáik valódi élménnyé tették őket. Senki sem mert készületlenül leülni, mert tréfásan ugyan, de megkapta a magáét, viszont mindenki kibontakoztathatta a tehetségét, beszámolhatott ismereteiről, még ha azok nem is tartoztak szorosan a tárgyhoz (igaz, mindig volt „egyebek” programpont is, éppen ezért).

Bárki elmondhatta a véleményét. Székely Sándor azon ritka igazgatókhoz tartozott, akik bírták a kritikát. Kiváló humorával, nem utolsó sor-

ban akasztófahumorával, mindig jó hangulatot tudott teremteni, a feszültségeket mesterien oldotta. „Nem vagyunk angyalok” mottóként, később általunk szállóigéenként használt mondatával zárta le a vitákat és mindenki tudta, hogy nincs tovább. Tényekkel, szakmai érvekkel kell bizonyítani, a többi nem számít.

De nemcsak az OIK-beli munkatársal szerették és tisztelték, hanem a 250 könyvtár legalább 300 könyvtárosa és orvostanácsadója is. Szívesen hallgatták kellemes orgánumán előadott, magas színvonalú előadásait és szívesen látott vendége volt az eleinte gyakori könyvtárlátogatásoknak.

Székely Sándor jó pedagógus volt, számos könyvtárosképző tanfolyamon oktatott orvosi terminológiát és ETO-t.

Szabad szellemére jellemző volt, hogy hivatali vagy párt-hatáskörét mindig átlépte, ha úgy vélte, az előírások betű szerinti végrehajtása emberségbe ütközne. Semmi sem állt tőle távolabb, mint a szervilizmus.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1963 és 1972 között titkára volt. A kezdetben a Természettudományi Társulat keretében Szabó Ervin Baráti Körnek nevezett csoport működését egy-kettőre olyanná fejlesztette, hogy önálló egyesületté vált Magyar Könyvtárosok Egyesülete néven. 1972-től 1978-ig az Egyesület elnöke. Nemcsak a szekciók kialakítása, hanem az élénk külföldi kapcsolatok megszervezése is az ő érdeme. Az egyesület nyújtotta kulturális, szakmai előnyöket jól tudta hasznosítani az OIK munkájában.

Megindította és sokáig szerkesztette a Nemzetközi Orvosi Bibliográfiát, tovább fejlesztette a Magyar Orvosi Bibliográfiát és a Hungarian Medical Bibliographyt, több referálólapot hozott létre. Amikor 1964-ben az első országos orvostudományi információs igényfelmérésen kiderült, hogy az orvosok nem a hosszú átfutási idejű bibliográfiákat és referálólapokat szeretik, hanem a mozgékonyabb, – szabad lapon megjelenő tematikus referálószolgáltatásokra fizetnének elő, gondolkodás nélkül megszüntette a bibliográfiák és referálólapok kiadását, és megindította a gyorsstájékoztató bibliográfiai és a tematikus referálószolgáltatásokat.

Szuggesztív egyéniségével lelkes munkára tudta ösztönözni munkatársait. Maga is sokat dolgozott, időnként tréfásan „Arbeitstier”-nek titulálva magát. De arra még büszkébb volt, hogy munkatársai olyan önállóak lettek, hogy az intézet az ő távollétében is zökkenőmentesen működött, akár több hétig is. Művésze volt a „dolgozni hagyásnak” és mindig mindenki ötletét elfogadta, ha az ígéretesnek látszott, ugyanakkor nem tűrte a linkségeket, többek között a közlési etika áthágását.

A hálózat és az intézet még élő vagy megmaradt dolgozói mindig emlékezni fognak arra az élénk, pezsgő, tudományos légkörre és kellemes, emberi hangulatra, amit két évtizeden át környezetére árasztott.

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár Székely Sándort saját halottjának tekintette és tekinti.

Benda Mária

Dr. LUSZTIG Gábor

1925 – 1991

Orvosi könyvtári hálózatunkban szinte mindenki ismerte, vagy tudta, hogy ki ő – a kecskeméti Megyei Kórház orvosi könyvtárának orvostanácsadója, a könyvtár létrehozásának és gazdagodásának mozgatórugója, az Orvos-Gyógyszerész Napok folyamatos szervezője, a Bács-Kiskun megyei orvosok-gyógyszerészek évkönyvének „atyja”.

Egri tájéktekezetünkön találkoztunk Vele utoljára, ahol hozzászólásában az újonnan bevezetett adórendelet és az orvosok szakirodalom iránti igényeinek viszonyáról beszélt. Sürgette az akkori miniszterhelyettes előtt, hogy a szakkönyvvásárlást az adóalapból le lehessen vonni. Pár nap múlva súlyos betegséggel kórházba került és nagy-nagy élniakarással még két évig küzdött a kórral, élete utolsó napjáig bejárva munkahelyére.

Több mint 400 közleményéből 10 foglalkozott tudományos életünkkel, az orvostanácsadó szerepével és munkájával, az orvostanácsadó és az orvosi könyvtáros viszonyával, annak etikájával, a medikusok szakirodalmi ellátásával.

„Books must follow sciences” (Bacon). E mondást előadásában, közleményeiben és hozzászólásaiban ismételten hangsúlyozta. „Minden kórház orvosi könyvtára a kórházának hű tükre. Tükör arról a munkáról, mely a kórházban folyik.” (1)

A kórházi tudományos munka szervezője és irányítója a Tudományos Bizottság. Lusztig professzor mint a kórházi és a megyei Tudományos Bizottság elnöke, az alábbiakat vallotta: „Tudományosan dolgozni, gyógyítani a betegágy mellett is lehet, sőt kell. Ezt tanítja a Korányi iskola is. Egy egészségügyi intézményben a fiatal orvos és a leendő kollégák szemléletének, a tudományos munkához való viszonyulásnak kialakulásában elsősorban az osztályvezető a felelős. Ahogy az etikus magatartás, úgy a vezető ambíciója is előbb-utóbb átragad a fiatal kollégára... Nem

könnyű a helyes utat megtalálni, de azt állandóan keresni kell, mert felelősek vagyunk az utánunk következő generációért.” (2)

A tudományos munka, a továbbképzés egyik fő forrása a szakirodalom, amelynek gyűjtése, rendezése és kézbeadása a szakkönyvtár feladata. Ez a feladat egyre nehezebbé válik – mint azt már 1968-ban a Szegeden tartott tájértekezleten Lusztig professzor elmondta. Ekkor fogalmazta meg a jó orvostanácsadó teendőit is, a felügyeletől a könyvtáros munkájának támogatásán keresztül a felelősségvállalásig. (3)

A szegedi értekezlet óta eltelt több mint 20 év. A szakirodalom áradata egyre növekszik. Az orvosi könyvtáros feladata mennyiségben és minőségében is nőttön nő. Lusztig professzor az 1973. évi budapesti országos értekezleten mondta: „Szakkönyvtárosnak lenni fokokkal nehezebb, mint egy szépirodalmi könyvtárban ülni. Megkívánja a szakkönyvtáros-tól a szakma minimális ismeretét, tájékozódást legalább is alsó fokon az orvostudomány legújabb eredményeiről, és ami a legfontosabb, a nyelv-ismeretet... A könyvtáros ne legyen „jó ember”. Legyen türelmetlen, de ezt a „hibát” véleményem szerint csak az vállalja, aki hisz az igazában, aki érti szakmáját.” (1)

Lusztig professzor gondolataira emlékezve befejezésül a Szokratész „tudom, hogy nem tudok semmit” elve alapján levont következtetését idézem: „sohasem lehetünk készen, sohasem sáncolhatjuk el magunkat egy szilárd és végleges ponton, mert sohasem fejezhetjük be a tanulást, mindig tanulók maradunk tanítóként is, és ha olykor kissé fájdalmas is beismerni, hogy tévedtünk – mégis szép dolog, mert azt bizonyítja, hogy tudományunk nem halott.” (3)

Irodalom

1. Lusztig Gábor: Az orvostanácsadó és az orvosi könyvtáros. Bács-Kiskun megyei Kórház évkönyve 1972-1973. Kecskemét, 1974. 361-363. pp.

-
2. Lusztig Gábor: Az Orvostudományi Bizottságról, tudományos életünkről. Bács-Kiskun megyei orvosok-gyógyszerészek évkönyve 1980-1981. Kecskemét, 1981. 29-38. pp.
 3. Lusztig Gábor, Danis Mihály, Kántor Zoltán: Az orvostanácsadó szerepe és munkája az orvos-egészségügyi intézmények könyvtáraiban. Bács-Kiskun megyei Kórház évkönyve 1968. Kecskemét, 1968. 275-279. pp.

Horváth Attiláné

Az IFLA 57. konferenciáját 1991. augusztus 18-24-én Moszkvában tartották meg, éppen a puccs idején, amely a résztvevők érzelmeit és érdeklődését igen, de a konferencia lebonyolítását – legalábbis kívülállók értékelése szerint – nem zavarta.

A konferencia központi témája: „A könyvtárak és a kultúra kölcsönhatása” volt.

A résztémák: a könyvtár, mint kulturális központ; a határok nélküli tudomány; a könyvtárak és az új gondolkodásmód; a könyvtárak és a világművészet; a könyvtárak és a soknemzetiségű állam; könyvtári szolgáltatások a sokkultúrájú társadalomban; a könyvtárosok mint internacionalisták; a nemzetközi könyvcseré mint a kultúrák kölcsönös gazdagításának eszköze; a gyermekek, mint a 21. század megalkotói; a könyvtárak, mint a gyermekek és az ifjak nevelői; a világ kultúrájához való hozzáférés modern technológiai módszerei; nemzetközi könyvtári hálózatok; a világ kulturális örökségének megóvása és konzerválása; a könyvtárosok és a folyamatos továbbképzés.

Dr. Koltay Tibor, lapunk egyik szerkesztője elnyerte az 1991/92. évi Gombocz ösztöndíjat és így 1991. szeptembere és 1992. júniusa között az Amerikai Egyesült Államokban, Kentben tartózkodik.

Általános érdeklődésre számot tartó levelét – teljes terjedelmében az alábbiakban közöljük:

Kent, 1991. dec. 11.

Kedves Mindnyájan!

Ez a levél (a maga csonka karakterkészletével) elsősorban, de nem kizárólag a Módszertannak szól, azaz örömmel venném, ha minél többen elolvasnák, már akit érdekel.

„Mea culpa, mea maxima culpa”, de minden látszat ellenére igen elfoglalt voltam és vagyok is. Mindenesetre most erőt vettem magamon.

Kent egy nagy, nyugodt, csendes „falu”, így Amerikáról még nem sokat tudok. Mindössze Ravennában, a „járási székhelyen” és Clevelandban jártunk néhányszor.

Ha otthon valaki a szeszélyes időjárásra panaszkodik, csak jöjjön el ide, ahol napok alatt tél lesz a nyárból, majd még ugyanazon a héten kitaraszodik. Ezt valószínűleg a szél is okozza, amely ezen a dombos, erdős környéken szabadon jár. A levegő igen tiszta, nemcsak az utcán, de az épületekben is, mivel gyakorlatilag mindenütt tilos dohányozni. Az egészséges környezetet igyekszünk egészséges életmóddal kiegészíteni, azaz rendszeresen járunk úszni és konditerembe.

Lakásunk egy egyetemi „lakótelepen” van. Másfél szobás (egyáltalán nem kicsi), de a nappali a konyhával együtt van.

Az otthoni történésekről, azt hiszem, viszonylag sokat tudunk, mivel módunk van egy, a hazai lapokat szemlélő elektronikus újság olvasására.

Az egyetem sokban eltér az otthoni felsőoktatástól, de ezt hosszú lenne leírni.

A Könyvtár- és Információtudományi Tanszék (pontosabban School, azaz dékán vezette, önálló szervezeti egység) az egyetem könyvtárának épületében van. Időm javát itt töltöm.

Ebben a félévben a kötelező 24 óra felét vettem fel, a másik fél januártól következik. Ebből 3.3 óra esik a „Tudományos kutatás módszerei a

könyvtár- és információtudományban”, a „Modern oktatástechnológiák az oktatásban” tantárgyakra. Az utóbbi az oktatástechnológiai tanszék kurzusa, amelyből persze nem az oktatás, hanem a modern technológiák érdekelnek.

Ugyancsak 3-3 órás, de időben kötetlen, azaz sok önálló munkát igénylő tárgy az egyéni kutatások programja és az ún. College Teaching, amelynek keretében meglátogattam két tárgyat: a referenz és az online irodalomkutatás óráit, valamint az itt lévő lengyel kolléganővel együtt hagyományos tanársegédi feladatokat látunk el, azaz dolgozatokat javítunk, kurzusok előkészítésében segítünk és előadásokat tartunk (ez utóbbit egyelőre csak papíron). Ezen kívül beültem az információtechnológia gyakorlati alapjait oktató tárgy óráira és több, az egyetemi könyvtár által rendezett ingyenes számítástechnikai szeminárumra is.

Végezetül: Ha kis üdvözlőlapom nem érkezne meg, ezúton is kívánok mindenkinek kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új évet.

Üdvözzel

Koltay Tibor

*Az Orvosi Könyvtáros 31. évfolyamának (1991.) kumulált
név- és tárgymutatója*

Névmutató

A cikkek szerzőinek neve után álló számok az oldalszám(ok)ra utalnak

- BENICZKY Gáborné 187-197.
BERKE Barnabásné 169-185.
BORSY Tamás 54-60.
CARANDE, R.J. 220-221.
CHAN, L.L. 220-221.
CHRISTENSEN, Svend Bitsch 249-260.
DEMAS, Jean M. 221-222.
DORAN, B.M. 151-153.
FORRAI Judit 61-65.
HILL, D.R. 150.
BRANDON, A.N. 150.
HOLST, Ruth 153-157.
JAIN, Raj 228-231.
JACOBSEN, Lone 249-260.
JANTSITS Gabriella 108-116.
KÁLI-KULLAY Károly 97-107.
KOLTAY Tibor 45-53., 276-284.
KUSNYERIKNÉ TÓTH Edit 117-119.
LEITNER, Helmut 39-44.
LUDWIG, Logan T. 221-222.
McCANN, Jett 157-162.
MESSERLE, Judith 79-85.

NEIL, S.D. 66-78.
PAPP István 3-16.
PASKOFF, Beth M. 223-225.
SCHNEEMANN, Rüdiger 91-96.
SZABÓNÉ SZÁVAY Judit 265-272.
VESTI, Peter 249-260.
WEINTRAUB, Bob 261-264.
WENTZ, R. 274-275.
WHITSED, N. 274-275.
WISSMANN, Ch. 273-274.
ZSIDAI József 17-38., 198-219., 235-248.

Tárgymutató

A tárgyszó (tárgyszavak) után álló számok az oldalszám(ok)ra utalnak

Állománygyarapítás 150.

Amerikai Egyesült Államok 151-153., 153-157., 157-162., 220-221., 221-222.

Anglia 274-275., 275-276.

Ausztria 39-44., 265-272.

Betegdokumentáció 276-284.

BIREME 45-53.

Blankard, Étienne 61-65.

Brandon-Hill Lista 150.

CD-ROM 273-274., 274-275.

Centralizáció-decentralizáció 198-219.

CML (Clinical medical librarian) program 221-222.

Dánia 249-260.

Directory of Medical and Health Care Libraries 275-276.

Dokumentation Krankenhauswesen 91-96.

Együttműködés, európai 198-219.

Együttműködés, nemzeti 3-16., 17-38., 198-219.

Együttműködés, regionális 274-275.

Emberi jogok 249-260.

Emberi kapcsolatok 17-38., 97-107.

Felhasználó-képzés 79-85.

Folyóirat állomány 45-53., 150.

Folyóirat-ellátottság, Ausztria 39-44.

Hátrányos helyzetű olvasó 97-107.

HECLINET 91-96.

HURIDICS (Human Rights Information and Documentation System) 249-260.

Iatrokémikus iskola 61-65.

India University School of Medicine 151-153.

Információelemzés 66-78.

Információ minősége 66-78.

Információs szakember 66-78.

Informationsdienst Krankenhauswesen 91-96.

Irodalomkutatás 117-119., 261-264.

Irodalomkutatás, elfogultság 261-264.

Írország 275-276.

Klinikai orvosi könyvtáros 221-222.

Kommunikációs folyamat 66-78.

Konferencia 287-288.

Kórházi könyvtárak 153-157.

Kórházügyi adatbázis 91-96.

Kórházügyi teaurusz 91-96.

Könyvgyűjtemény, történelmi 108-116.

Könyvismertetés 228-231., 232-233.

Könyvtári együttműködés 3-16., 17-38., 198-219., 235-248.

Könyvtári és Informatikai Kamara 86-87.

Könyvtári munkaközösség 285-286.

Könyvtárközi kölcsönzés 39-44.

Könyvtáros a továbbképzésben 79-85.

Könyvtáros munkaerő 3-16.

Könyvtárosok besorolása 157-162.

Könyvtárszervezés 198-219.

Könyvtörténet 108-116.
Könyvtárügy, Magyarország 3-16.
Közművelődési könyvtár 97-107.
Központi katalógus 235-248.
Külföldi magyar könyvtárosok 287-288.
Latin-Amerika 45-53.
LILACS 45-53.
Magyar nemzeti bibliográfia 169-186.
Magyarország 86-87., 87-88., 97-107., 108-116., 120-149., 169-186.,
287-288.
Medline 261-264.
Narkománia és a könyvtáros 97-107.
Németország 273-274., 285-286.
Networking 274-275.
Online Irodalomkutatás 273-274.
Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár 120-149.
Országos Széchényi Könyvtár 169-186.
Orvosi információ jövője 187-197.
Orvostörténelem 61-65., 108-116.
Önigazgatás, könyvtári 3-16.
Public Health Librarian (PHL) rendszer 220-221.
RCT (Research Centre for Torture Victims) 249-260.
Referálás 45-54.
Referenz 223-225.
Referenz szakértői rendszer 220-221.
Szakirodalom feltárása 187-197.
Számítógépek az orvostudományban 276-284.
Számítógépes irodalomkutatás 54-60.

Számítógéprendszerek 228-231., 276-284.
Személyiség szerepe a könyvtárban 17-38.
Szerzői útmutató 89-90.
Sziget klub 97-107.
Tanulmányutak 265-272.
Témajegyzék, OIK 87-88.
Terminológiai segédletek 54-60.
Terminus technikusok, számítógépes, 54-60.
Vérhaj gyógyítása 61-65.
Zentrale Medizinische Bibliothek, Marburg 273-274.
Zsámboky János 108-116.

Könyvtári Levelező/lap

*Ünnep
és információ*

A TARTALOMBÓL:

Helyünkbe jött a nagyvilág
— nemzetközi konferencia
az új információs
technológiákról

A gépesítés kulcsa
az együttműködés

Olvasókör — A vadász ül...

Beszélgetés a 75 éves
Csorba Győzővel

Új könyvtár Pécsen

Könyvtárak a támogatás és a
piaci kényszer között

Finn tükörből

Folyamatos törvénysértők
vagyunk?

Jó helyi lap nincs jó könyvtár
nélkül

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ/LAP III. évf. 1991. 12. szám
Kiadja az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtárudományi és Módszertani Központ
Felelős: Kádár Sándor • Szerkesztő: Gerő Gyula • Technika szerkesztő: Fejős László
Megrendelhető: OSZK KMK 1827 Budapest • A megrendelőt meg kell jelölni a csekket, vagy számlát küldve
Készült az OSZK Nyomdaüzemében 1100 példányban • Felelős vezető: Burány Tamás

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ/LAP

1991/12

Könyvtári Levelező/lap

Ünnep és információ

A TARTALOMBÓL:

Helyünkbe jött a nagyvilág
— nemzetközi konferencia
az új információs
technológiákról

A gépesítés kulcsa
az együttműködés

Olvasókör — A vadász ül...

Beszélgetés a 75 éves
Csorba Győzővel

Új könyvtár Pécsen

Könyvtárak a támogatás és a
piaci kényszer között

Finn tükörből

Folyamatos törvénysértők
vagyunk?

Jó helyi lap nincs jó könyvtár
nélkül

Az ünnepek fontos információt hordoznak. Az ünnepek információ-tartalma az idő és a tér iratlan méreteit képes átfogni: a siron túl, az Óperenciás tengeren túl lüktet a forrás, amely máig, idáig sugároz hí-reket közösségi örökkévalóságunkról, egyéni mulandóságunk vigasztalásáról.

Az ünnepek — tartalmuktól függően — az együvé tartozók bensősé- ges kommunikációját sűrítik fölemelő élménnyé. Vannak tartalmukat veszített ünnepek, melyeket csak a megszokás éltet, vannak idegen tartalmú ünnepek, melyeket a közösség elvisel, de el nem fogad.

A kommunikációelmélet az ünnepek körében sűrűsödött szokások és hagyományok gazdagságán véli mérhetőnek az emberközösségek kohéziós erejét, a közösség életrevaló elszántságát.

Karácsony, Szilveszter, Újév, Vízkereszt!

És közben a névnapok: János, Ádám-Éva, István, no meg az Apró- szentek.

Lapozgatom Sebestyén Ádámnak A bukovinai székelység tegnap és ma című művét, a Tolna Megyei Könyvtár kiadásában 1989-ben bőví- tetten újból megjelentetett kiváló monográfiát. Versezetek, kótára költött csillogó köszöntők, imádságok, melyeket házról házra vittek a mindenkori ifjak, és ámulattal hallgattak a mindenkori többiek, a ház apraja-nagyja. Mindenki ismerte a szertartás minden szavát, vale- mennyi mozdulatát, mégis ugyanazzal az áhítattal hallgatták-nézték a mímelőket, mintha először élték volna meg mindezt.

Az ünnep információtartalma az öröm, a bizakodás, a felfoghatatlan, de bizonyos kozmikus hovatarozás volt. Mennyire üresedett ki a ka- rácsorny bennünk, mai magyarokban? Ezt mondjátok meg információs szakértők!

Az egykori Andrásfalván imi- gyen szólt a "bőllehenező" le- gények énekes köszöntője:

Oh emberi nemzet, indulj vi- gasságra!

Mert eljött az Úr Jézus sze- gény szállásodra.

Tiszítsd ki házaadat, vidd bé őtet oda,

hogy vigye lelkedet boldog mennyországba!

Csorba Győzöt hadd idézzem még ide. Karácsony első napja című versének két kétsoros strófáját, az elejét s a végét:

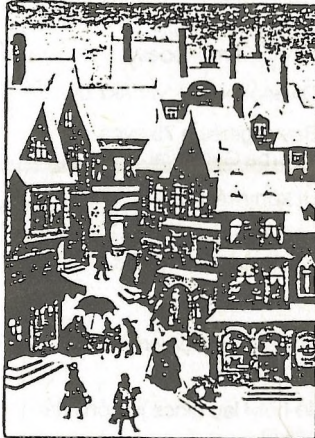
"Meleget a szívnek mi adhat?

Csak a meleg hite"

"Megszületett

De hagyja-e magát majd megfeszíteni?"

Ünnepeket kívánok mindnyá- junknak! (Sz.F.)

1991/12

Ára: 60 Ft